

Kulturhistorisk stednavneanalyse fra Rynkeby, Sdr. Nærå og Åsum

Af Lisbeth Eilersgaard Christensen

CENTRUM. Forskningscenter for centralitet. Rapport nr. 1 2018

CENTRUM. Forskningscenter for centralitet. Rapport nr. 1, 2018

E-publikation udgivet af Forskningscenter CENTRUM ved Odense Bys Museer 2018
ISBN 978-87-90267-23-0

© Odense Bys Museer & forfatteren/forfatterne

Redaktion: Jesper Hansen

Rapporten har tidligere været refereret til som:

Christensen, L.E. 2013: Kulturhistorisk stednavneanalyse fra Rynkeby, Sdr. Næraå og Åsum (Upubliceret)

Odense Bys Museer

Overgade 48

5000 Odense C

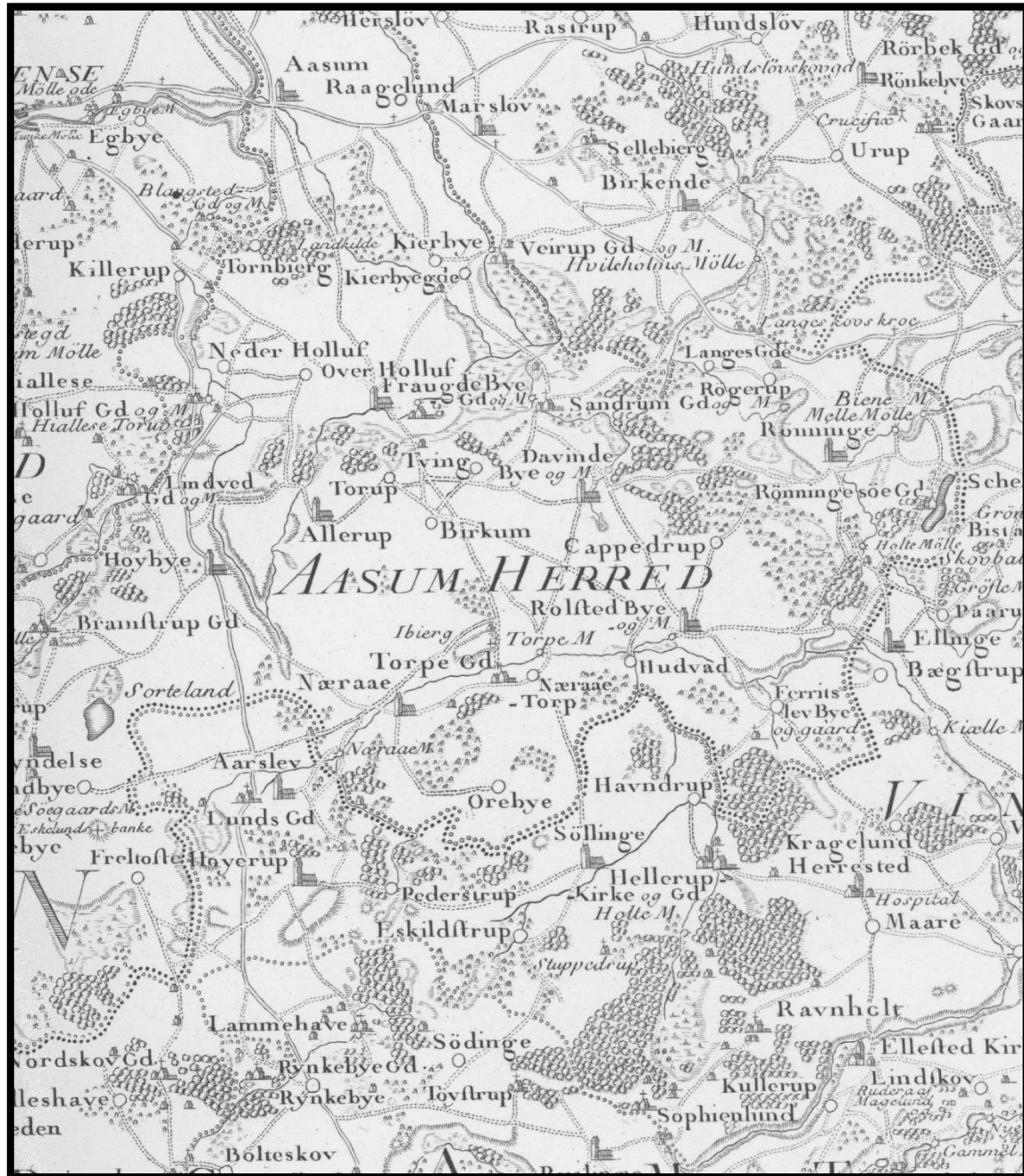
museum@odense.dk

www.museum.odense.dk

www.museum.odense.dk/centrum

Kulturhistorisk stednavneanalyse fra Rynkeby, Sdr. Næraå og Åsum.

Af: Lisbeth Eilersgaard Christensen

Indhold

Stednavne og kulturhistorie	3
Stednavne i og omkring Rynkeby	7
Stednavne i Sdr. Nærå sogn	16
Stednavne i Åsum ejerlav	20
Samlende bemærkninger om stednavnematerialets kildeværdi i de analyserede områder	24
Litteratur og forkortelser	26
Katalog, stednavne	29
Kildefortegnelse og forkortelser	31
Åsum ejerlav, 882 Åsum sogn, Åsum Herred	33
888 Sdr. Nærå Sogn, Åsum Herred.....	35
1091 Ringe sogn, Gudme Herred.....	38

Herværende rapport er udarbejdet som en del af forskningsprojektet *Landsbydannelse og bebyggelsesstruktur i det 1. årtusinde*,¹ der bl.a. er finansieret af midler fra Kulturstyrelsens Rådighedssum 2012. Forskningsprojektet er udarbejdet og tilrettelagt af Museumsinspektør Jesper Hansen, Odense Bys Museer, og rapporten udgør et rekvireret arbejde, der i samspil med projektets andre delarbejder skaber grundlag for udarbejdelsen af en revideret bebyggelseshistorisk syntese dækkende hele 1. årtusinde e.Kr.

Med udgangspunkt i Rynkeby foretages der i nærværende rapport en kulturhistorisk analyse af stednavnematerialet i området omkring de arkæologiske bebyggelsesudgravninger med særlig fokus på bebyggelseshistoriske vidnesbyrd, men suppleret med et bredere kulturhistorisk udblik til afklaring af stednavnes generelle udsagnsværdi for områdets karaktertræk. Som supplement til analyserne omkring Rynkeby gennemgås udvalgte stednavne omkring Sdr. Nærå og Åsum, hvor omfattende arkæologiske bebyggelsesudgravninger ligesom ved Rynkeby danner basis for arbejdet med en revideret bebyggelseshistorisk syntese om landsbydannelsen på Fyn (jf. Hansen, under udarbejdelse).

Stednavne og kulturhistorie

At stednavne indeholder vidnesbyrd af interesse for de historiske discipliner er velkendt, og forestillinger om, at navnenes betydningsindhold kan være af kulturhistorisk interesse, kan iagttages allerede i den tidlige historieskrivning. Således bruger eksempelvis Saxo stednavne til at lokalisere sagn om guder og sagnkonger (jf. Hald 1965:15-16).

Arkæologien kan have stort udbytte af de oplysninger, der ligger gemt i stednavnestoffet, da de kan føje ekstra dimensioner til de materielle levn. Omvendt kan stednavneforskningen have stort udbytte af arkæologien, da det arkæologiske materiale kan bidrage til en øget viden om karakteren af de lokaliteter, som stednavnene betegner.

Flere publiceringer og tværfaglige projekter har vist perspektiverne ved at anvende stednavne til kulturhistoriske undersøgelser, og bl.a. det nordiske Ødegårdsprojekt, der strakte sig over en årrække fra 1969 og fremefter, indarbejdede stednavnene som et væsentligt kildemateriale til lokalisering af nedlagte eller flyttede bebyggelser, der siden kunne eftervises ved fosfatanalyser og arkæologiske fund (jf. bl.a. Gissel 1977). At der også er andre perspektiver end de

¹ Tidligere omtalt som *Rynkebyprojektet*.

bebyggelseshistoriske viste 1990'ernes Fribrødre Å-projekt på Falster. Her kunne et sammenfald mellem navne med skibsbetegnelsen *snekke* og en reparationsplads for skibe fra 1000 til 1100-tallet påvises (Holmberg & Skamby Madsen 1998, Skamby Madsen & Klassen 2010). I projektet blev de danske *Snekke*-navne kortlagt, og ved Århus har en arkæologisk undersøgelse ved et af disse *Snekke*-navne ligesom ved Fribrødre Å siden afsløret fund af skibsdele (Skamby Madsen & Vinner 2005:94-95).

Stednavnematerialets kildeværdi for elementer som forsvar og kommunikation er desuden blevet anvendt i det tværfaglige projekt "Atlas over Fyns kyst", hvor hhv. arkæologi, historie, geografi, geologi og stednavneforskning tilsammen har bidraget til et mere facetteret billede af den fynske kysthistorie (Crumlin-Pedersen, Porsmose & Thrane 1996). På lignende måde anvendes stednavnematerialet også til belysning af bebyggelseshistorien samt elementer af forsvar, religion, retsudøvelse o.lign. i Nationalmuseets tværfaglige Jellingprojekt, der løber af stablen i disse år (<http://jelling.natmus.dk>).

Til de nævnte projekter kan lægges et stort antal undersøgelser, hvor stednavne har bidraget til den overordnede bebyggelseshistorie i udvalgte områder, ligesom der også foreligger flere fremlæggelser af marknavnematerialets fundanvisende værdi til en stor variation af kulturhistoriske elementer som nedlagte bebyggelser, gravhøje og dysser, tingsteder og rettersteder, forsvarsanlæg og kapeller, religion og folketro mv. (bl.a. Kousgård Sørensen 1964, Hald 1966, Albøge 2000, Jørgensen 2009, Christensen 2010).

Det samlede danske stednavnemateriale er stort og alsidigt, og det samme er de kulturhistoriske anvendelsesmuligheder under hensyntagen til materialets karakter, og de kildekritiske forbehold det fordrer.

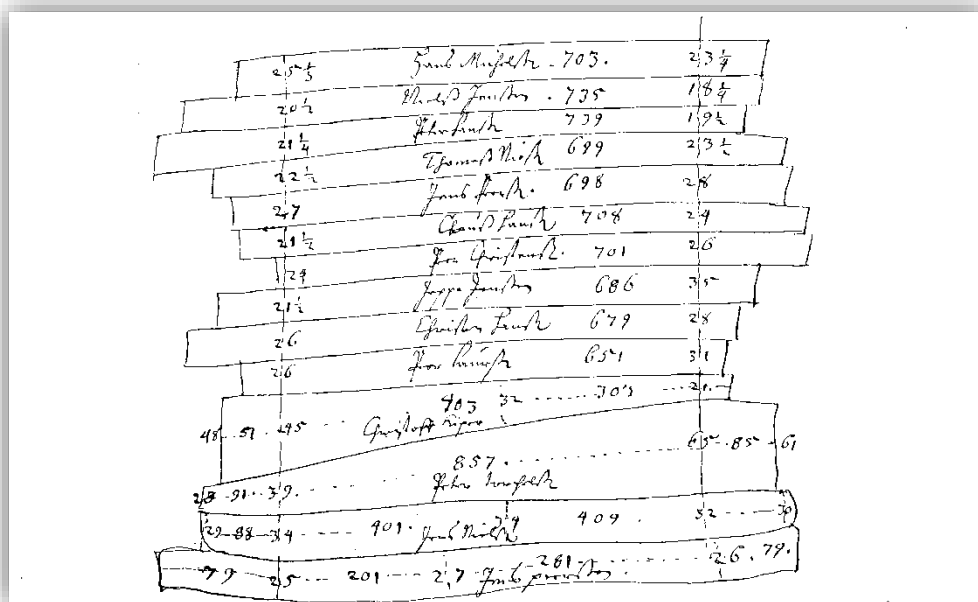
Kilderne

Stednavne kategoriseres overordnet som bebyggelsesnavne, naturnavne og marknavne. Tidligst overleverede er generelt bebyggelsesnavnene, hvoraf et større antal optræder i middelalderens diplomer og jordebøger. Blandt de vigtigste af disse kilder er Knud den Helliges gavebrev fra 1086 og kong Valdemars jordebog fra omkring 1300, som hver især oplister et større antal danske stednavne i pålidelige kildeformer. Kildeformerne i de øvrige middelalderlige kilder er af meget svingende karakter alt efter skrivers evner, deres kendskab til lokalområde og dialekt samt det anvendte sprog. De ældste kildeformers pålidelighed har afgørende betydning for muligheden for at

tolke navnene korrekt. Afgørende herfor er imidlertid også, hvor tidligt navnene er overleverede, da navnene generelt overleveres i mere genuine former, jo kortere tid, der er gået fra deres dannelses tidspunkt og til de nedfældes på skrift. Mens mange bebyggelsesnavne er overleverede i løbet af middelalderen, er et stort antal navne – hyppigst på mindre bebyggelser uden administrativ status – først overleverede i senere tider (jf. Hald 1965:9-14, Christensen & Kousgård Sørensen 1972:31-56).

Der findes ingen samlede kilder til de danske naturnavne, og materialet er samlet set relativt sent overleveret, idet en stor del først optræder i kilderne fra anden halvdel af 1600-tallet og fremefter. Som led i marknavne er et stort antal naturnavne belagt i markbøgerne fra 1681-83, men nogle naturnavne kan dog være væsentlig tidligere overleveret, herunder bl.a. oprindelige naturnavne i funktion som bebyggelsesnavne.

I forhold til bebyggelsesnavne og navne på større naturlokaliteter, er marknavne generelt sent overleverede. Det danske marknavnemateriale vi kender i dag, stammer i hovedsagen fra to kilder; markbøgerne fra 1681-83 (MB) og det kortmateriale, der blev udarbejdet i forbindelse med udskiftningen omkring 1800 (MK).

Figur 1. Skitse fra arbejdet med markbogsoptegningerne, der illustrerer opdelingen af en ås med 14 agre (Fra Rise Hansen & Steensberg 1951:72).

Markbøgerne fra 1681-83 er det ældste kildemateriale, der indeholder et tilnærmelsesvist dækkende billede af det danske marknavneforråd, Bornholm og Sønderjylland undtaget. Markbøgerne skulle danne grundlag for 1688-matriklen, og overalt i landet skulle agerjorden således opmåles og sammen med en vurdering af jordens bonitet danne grundlag for en ny beskatning (Frandsen 1988:188-194). Dette foregik i praksis ved, at et hold af landmålere sammen med lokalt udvalgte takserbønder gennemgik, opmålte og vurderede hver ager, som herefter blev registreret med navn og med angivelse af brugere, bonitet og anvendelse (jf. fig. 1). Desværre udmøntede 1688-matriklen sig aldrig i et kortmateriale, og det store marknavnemateriale er således ikke præcist lokaliseret. Detaljerede oplysninger om markernes indbyrdes placering samt deres placering inden for vangene bevirker dog, at navnene i markbøgerne i flere tilfælde kan lokaliseres ved hjælp af yngre kortmateriale over de undersøgte områder.

Den anden af de to hovedkilder til de danske marknavne, er det kortmateriale, der blev udarbejdet i forbindelse med udskiftningen i perioden ca. 1770-1810 (MK). Kortene blev udarbejdet over de enkelte landsbyer og deres tilliggender, og skulle således danne grundlag for planlægning af, hvorledes udskiftningen kunne realiseres, og efterfølgende danne overblik over den nye jordfordeling (bl.a. Riddersporre 1995:54). Fra de områder, hvor de originale udskiftningskort er bevaret, udgør kortene en særdeles god kilde til marknavnematerialet fordi navne på hovedparten af alle vange, marker og agre er anført. Den store fordel ved kortene – frem for markbøgerne – er, at navnene hér er præcist lokaliserede. Udskiftningskortene er imidlertid også den yngste kilde til det levende marknavnemateriale, for efter udskiftningen forsvandt behovet for marknavnene, der i dyrkningsfællesskabets tid fungerede som kommunikative og orienterende elementer i bymarken (jf. Dalberg 1997:43).

I modsætning til markbøgerne og udskiftningskortene indeholder de øvrige kilder til de danske marknavne et spredt og ujævnt geografisk fordelt materiale, der ikke i størrelsen kan måle sig med de to førstnævnte. Fra tiden før markbøgerne findes der kun spredt overleverede marknavne, og da behovet for marknavnesystemet ophørte med udskiftningen er overleveringen sporadisk efter denne tid. En undtagelse herfra er dog de indberetninger og optegnelser, der blev foretaget i første halvdel af 1900-tallet, af de marknavne, som endnu på den tid var i levende erindring. Langt hovedparten af det marknavnemateriale, vi kender i dag, stammer således fra to kilder, der tidsmæssigt spænder over en godt 100-årig periode.

Kildekritik

Resultatet af en onomastisk analyse påvirkes af en lang række faktorer. Valg og processer i forbindelse med navngivning og overlevering forud for den skriftlige nedfældelse er selvfølgelig grundlæggende for, hvilke informationer vi i dag kan trække ud af materialet, men det er samtidig uomgængelige vilkår, der blot kan tages ad notam og holdes present, når materialet analyseres og rækkevidden af dets kildeværdi dermed også søges. Da lokaliteter som bekendt ikke er navngivet med kulturhistorisk interesse for øje, og da fortidens stednavnemateriale kun i fragmenteret form er overleveret til vore dage, udstikkes der allerede her grænser for, hvilke spørgsmål vi med rimelighed kan stille materialet, og hvilke svar vi kan forvente at få. Afdækning af et bestemt kulturhistorisk elements geografiske udbredelse kan derfor ikke foregå på basis af stednavnematerialet alene. De kulturhistorisk interessante stednavne, der rent faktisk optræder i materialet, må betragtes som positive indicier på tilstedeværelsen af de pågældende elementer, men et fravær af disse navne kan omvendt ikke betragtes som et fravær af de pågældende elementer. Da processer i forbindelse med navngivning og overlevering ikke har påvirket materialet ensartet, kan geografiske tyngdepunkter også til en vis grad bero på vilkårlighed. Kildesituationen i et givet område kan i relation hertil give udslag i et geografisk uensartet analyseresultat.

Forskerens valg og tolkninger er endelig også af væsentlig betydning for resultatet af en given analyse. Udvalget af det materiale, der betragtes som relevant for en given sammenhæng, foretages ud fra erfaring baseret på såvel teoretisk som praktisk viden. Hvad der i denne sammenhæng betragtes som relevant for bebyggelseshistorie og samfundsstruktur bygger derfor også i det nedenstående på tidligere arbejde med emnet (jf. bl.a. Christensen 2010 og 2011).

Stednavne i og omkring Rynkeby

I bebyggelseshistorisk øjemed er det åbenlyst relevant at gennemgå området omkring Rynkeby for indicier på bebyggelsesmæssige omstruktureringer. Da navnet Rynkeby tillige kan afspejle interessante samfundsorganisatoriske aspekter, er det imidlertid også interessant at gennemgå området for andre onomastiske aspekter, som kan bidrage til en yderligere belysning af områdets samfundsstrukturelle betydning eller position i perioden.

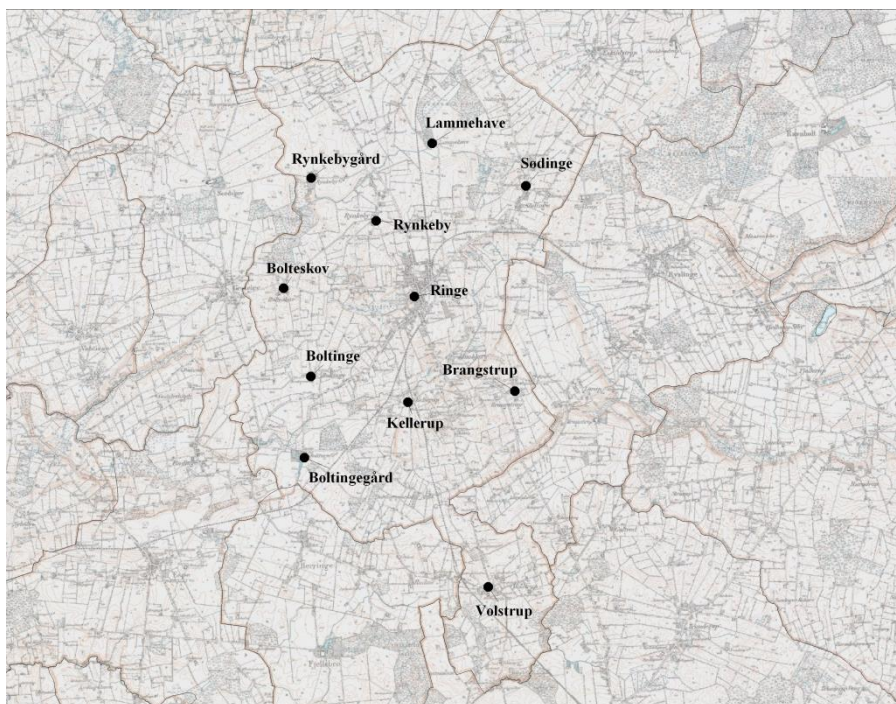
Nedenstående gennemgang af stednavnene i og omkring Rynkeby er baseret på de omkringliggende stednavne, der kan have relevans for såvel bebyggelseshistoriske som udvalgte kulturhistoriske aspekter. Det geografiske undersøgelsesområde er af praktiske årsager afgrænset til Ringe sogn,

hvor Rynkeby ligger, og kildematerialet består af både bebyggelsesnavne, marknavne og naturnavne, som hver med deres forer og svagheder kan afspejle små fragmenter af områdets kulturhistorie. Koblet med de overordnede analyser i landsbyprojektet er det muligt at opnå en bedre helhedsforståelse af områdets kulturhistorie i et langtidsperspektiv.

Det onomastiske kildemateriale i Ringe sogn er generelt af en udmærket beskaffenhed; landsbynavnene er i langt overvejende antal overleveret med flere middelalderlige kildeformer, og hovedparten af de indsamlede mark- og naturnavne er overleveret i markbogen fra 1682 (MB). Matrikelkortene (MK) er af en mere svingende kvalitet i forhold til deres onomastiske kildeværdi, idet der ikke er påført marknavnemateriale på hovedparten af de bevarede kort. I flere tilfælde kan navnene til alt held genfindes i yngre kilder i form af indberetninger til Stednavneudvalget (I), hvilket betyder, at de alligevel kan lokaliseres relativt præcist inden for de pågældende bymarker.

Områdets bebyggelsesnavne

I Ringe sogn, hvor Rynkeby ligger, optræder der to bebyggelsesbetegnende landsbynavne med afledningselementet *-inge* (*Ringe* og *Sødinge*). *Inge*-navne betragtes traditionelt som en af vore ældste stednavnetyper med en formodet produktionsperiode fra og med de første århundreder e. Kr. (jf. bl.a. DS 13:XVIII-XIX samt fig. 2).

Figur 2. Bebyggelsesnavne i Ringe sogn.

Navnetypen indeholder ikke et egentligt bebyggelsesbetegnende navneled, og ordstoffet består hyppigst af appellativer, der sigter til naturforhold, eksempelvis topografi. Således også i navnet *Ringe*, der oprindeligt har sigtet til en større banke eller langstrakt jordryg (jf. katalog). Trods fraværet af en egentlig bebyggelsesbetegnelse kategoriseres de *inge*-afledte stednavne generelt som en bebyggelsesnavnetype på grund af deres (nu) dominerende funktion som netop bebyggelsesnavne. Det er en generel antagelse, at *inge*-navnene oprindeligt har været såkaldte bygdenavne, dvs. at de har betegnet større områder med spredt bebyggelse, der i forbindelse med omstruktureringer mod mere samlede landsbyer er blevet knyttet specifikt til den enkelte bebyggelse frem for det overordnede område (jf. senest Jørgensen 2009:92). Stednavnetypen *-inge* kan være vanskelig at adskille fra det indbyggerbetegnende *-inge*, ligesom det lydligt kan falde sammen med afledningselementet *-ung* (jf. Jørgensen 2008:142-143). Med sidstnævnte element er *Boltinge* i øvrigt afledt (Jørgensen 2008:40).

Tre af sognets bebyggelsesnavne indeholder efterleddet *-torp*, og de kan dermed henregnes til den største gruppe af de danske bebyggelsesnavnetyper. Navnetypen tolkes i almindelighed som repræsenterende udflytterbebyggelser og dateres traditionelt til perioden vikingetid og tidlig middelalder, dog med mulighed for såvel ældre som yngre repræsentanter (Lerche Nielsen 2003:178). Et stort antal *torp*-navne indeholder personnavne som forled, og *Brangstrup* og *Volstrup* i Ringe sogn afspejler netop dette forhold, idet førstnævnte indeholder mandsnavnet *Bram* og sidstnævnte indeholder mandsnavnet *Wal*. Personnavnestoffet i *torp*-navnene domineres generelt af vikingetidens enleddede mandsnavnetyper, mens kvindenavne generelt er meget sjældent forekommende i de gamle stednavne. Det tredje *torp*-navn i Ringe sogn er *Kellerup*, hvis forled består af subst. glda. *kælda* 'kilde'. Hvorvidt den pågældende kilde har været søgt som lægedomskilde el.lign. må stå hen i det uvisse. De tre *torp*-bebyggelser ligger samlet i sognets sydøstlige del.

Sognet omfatter hele tre hovedgårde, hvoraf *Boltinggård* og *Rynkebygård* med al sandsynlighed er udskilt fra landsbyerne *Boltinge* og *Rynkeby* og således er sekundære elementer i forhold til disse. Den tredje hovedgård er *Lammehave*, hvis onomastiske struktur ikke på samme måde afspejler dens oprindelse. En udskillelse fra *Sødinge* forekommer dog rimelig (jf. Hovedgårdsregistreringen:53-65). Ved deres formodede udskillelse fra ældre bebyggelser kan hovedgårdene betragtes som sekundære elementer i det bebyggelseshistoriske landskab.

Det oprindelig naturbetegnende *Bolteskov* kan også betragtes som en form for sekundært element i relation til det overordnede bebyggelsesbillede. Navnet er dannet som betegnelse for et skovområde nord for *Boltinge*, men i forbindelse med eller efter en bebyggelsesanlæggelse på stedet har det fået sekundær anvendelse som bebyggelsesnavn. *Bolteskov* indeholder måske stednavnet *Boltinge* som forled, og det afspejler i så fald også et yngre eller sekundært navnelag i relation hertil.

Rynkeby er det af sognets bebyggelsesnavne, der indeholder flest informationer i relation til områdets ældre kulturhistorie og samfundsstruktur. Navnet kan ved efterleddet henføres til navnetypen *-by*, der traditionelt tilskrives et vikingetidigt lag med et produktivt tyngdepunkt i denne periode, men med udløbere såvel før som ikke mindst efter (jf. bl.a. Hald 1965:103-104, DS 13:XIII-XV, Jørgensen 2008:50). Personnavneforled er sjældne i de danske *-by*-navne, men personbetegnelser udgør til gengæld en særlig forledskategori i navnetypen i såvel Danmark som i Sverige. Til den kategori hører også *Rynkeby*, hvis forled tolkes som flertal af personbetegnelsen *glda. *rink* med betydningen 'mand, kriger' (jf. bl.a. Hald 1933, DS 13:148, Jørgensen 2008:237). Sammensætningen **rink+by* optræder 5 gange i Danmark, hvoraf to ligger på Fyn, og 18 gange i Sverige med et geografisk tyngdepunkt i Uppland (jf. Hellberg 1984:92, Christensen 2010:86-87). Navnets gentagne forekomst suppleret med en tilsyneladende fast struktur, hvor en personbetegnelse i flertalsform er sammensat med efterleddet *-by*, har fået nogle forskere til at mene, at navnene afspejler en form for garnisonsbyer med krigere af høj rang, som har gjort tjeneste hos – og har været udstationerede af – konge eller stormand (Hellberg 1975:94, 1979:146, 1984a:92). En mere moderat, men dog beslægtet, teori er, at navnene også kan afspejle krigere, som har fået tildelt jord eller gårde af de stormænd eller den elite, som de har gjort tjeneste hos (Brink 1999:432-433). Senest har Andres Dobat relateret de danske stednavne med personbetegnelsen **rink* til etableringen af den centrale kongemagt, repræsenteret ved Jelling-dynastiet, som et led i udviklingen af en ny territorial magt og kontrol (Dobat 2011:63-64). Teorier af den karakter er særdeles interessante og løfter anvendelsen af stednavnematerialet til en aktiv rolle i udviklingen af overordnede samfundsteorier i en protohistorisk periode, men det er imidlertid en vigtig forudsætning, at de involverede stednavne kan dateres temmelig præcist – og at de i dette tilfælde udgør et nogenlunde samtidigt navnelag – samt at tolkningerne af betydningsindholdet er nogenlunde snævert. Stednavnematerialet kan desværre ikke altid honorere disse krav.

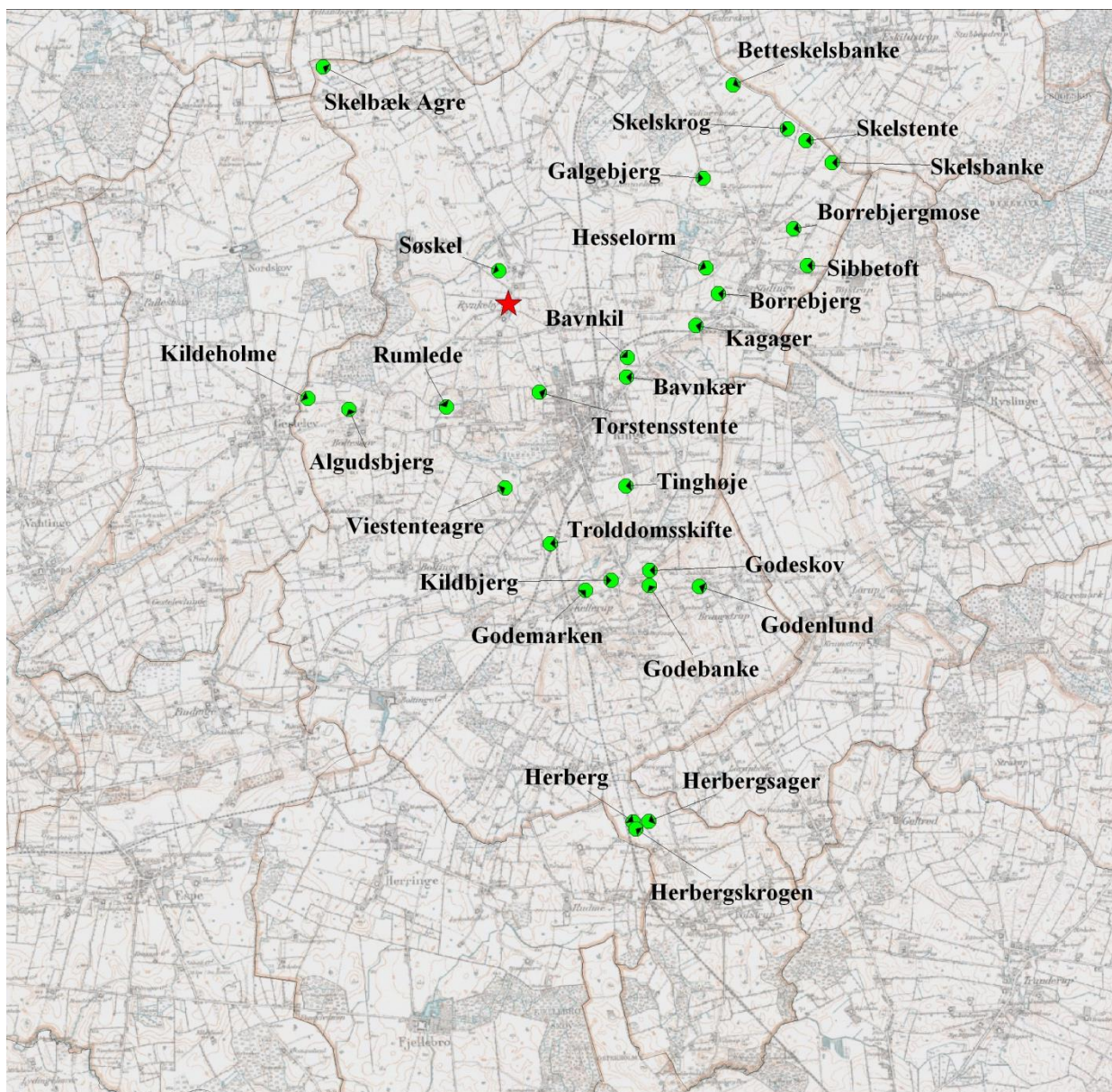
Områdets marknavne

Med et anslået antal på ½ - 1 million marknavne i Danmark udgør denne stednavnegruppe en meget stor kilde til kulturhistorien, og herunder ikke mindst til landbrugshistorien med dets oplysninger om bl.a. landbrugstekniske elementer og jordbundsforhold. Ord, der betegner markenes beliggenhed, form og udseende er sammen med dyre- og plantebetegnelser de, der generelt hyppigst indgår som marknavneforled (jf. f.eks. Lumholt 1967:152). Marknavnene er imidlertid også en væsentlig kilde til andre kulturhistoriske forhold, eksempelvis retsudøvelse, det daglige landsbyliv, overtro og sagnhistorie, ligesom de kan have særdeles stor anvendelighed som fundindicerende kilde til arkæologien (jf. bl.a. Kousgård Sørensen 1964, Hald 1966). Der findes således en stor variation af betegnelser, der henviser til fortidsminder (hyppigst gravmonument) og de forestillinger, der til forskellige tid har knyttet sig til dem. *Høj* og *dysse* er blandt de hyppigste, men også ord som *troldstue*, *snekke* og *skib* kan betegne forskellige former for gravmonument, sidstnævnte dog særligt om skibssætninger. Udover gravhøje eller gravmonument, kan marknavnene også afspejle nedlagte bebyggelser, både direkte i form af en sekundær brug af de gamle bebyggelsesnavne som led i marknavne og indirekte i form af betegnelser som *Gammeltoft* eller *Gammelby*, der indikerer nedlagte eller flyttede bebyggelse (jf. bl.a. Weise 1974:164-168, Christensen & Kousgård Sørensen 1979:33-34, Porsmose 1988:222-223). Marknavnene kan i øvrigt afspejle en bred vifte af lokalitetstyper af arkæologisk relevans, bl.a. *snekke*-lokaliteter eller steder forbundet med førkristen kult eller forestillinger. Entydige elementer af den karakter er dog relativt sjældne (jf. Hald 1966:50-51, Jørgensen 1994:128).

Marknavnene i Ringe sogn udviser samme overordnede karakteristika som det danske marknavnemateriale i øvrigt. Hovedparten af materialet afspejler markernes funktioner, afgrøder, beliggenhed, form og udseende, men der optræder dog også navne, som indeholder andre kulturhistoriske informationer (jf. fig. 3).

Der er få indicier på nedlagte eller flyttede bebyggelser i sognets marknavne. I Sødunge ejerlav optræder navnene *Sibbetoft* og *Norretoft* øst for Sødunge by. Mens sidstnævnte ikke kan lokaliseres præcist, kan førstnævnte på MK 1803 iagttages østligst i ejerlavet uden direkte tilknytning til eksisterende bebyggelse. På grund af det bebyggelsesrelaterede efterled *-toft* er det sandsynligt, at *Sibbetoft* oprindeligt har betegnet en bebyggelse – muligvis en enkelt gård – som siden er blevet nedlagt. *Norretoft* har sandsynligvis ligget nær *Sibbetoft* (jf. katalog), og det er muligt, at den afspejler samme fænomen. Det er uvist, hvilken periode disse navne skal tilskrives, men de går næppe bagom middelalderen.

Det eneste marknavn i sognet, der i øvrigt kan afspejle nedlagt eller flyttet bebyggelse, er *Gummetoft* i Brangstrup ejerlav. Navnet er imidlertid kun overleveret i MB 1682, og det kan således ikke lokaliseres præcist. Det er derfor også uvist, om navnet afspejler nedlagt eller eksisterende bebyggelse.

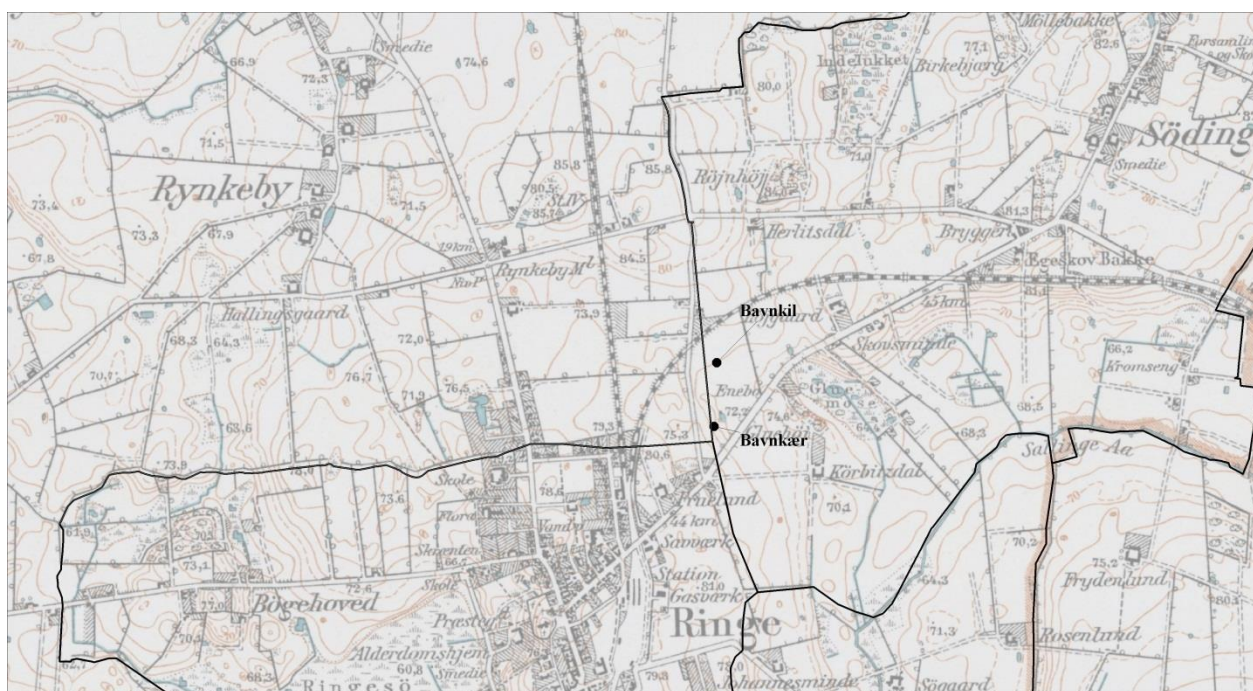

Figur 3. Udvalgte og tolkede marknavne i Ringe sogn. Rynkeby er markeret med den røde stjerne.

I relation til bebyggelsesnavnet *Rynkeby* er det selvfølgelig umiddelbart interessant at undersøge, om der også i marknavnematerialet er indicier på elementer af militær- eller forsvarsrelateret karakter. Et par navne kan muligvis tolkes i den retning. Forleddet i navnet *Borrebjerg* umiddelbart sydvest for Sødinge by er muligvis identisk med subst. *borg*, der imidlertid kan være af både

topografisk og forsvarsrelateret betydning (jf. katalog samt Christensen 2010:50-51). Navnets sammensætning indikerer, at forleddet muligvis i dette tilfælde skal tolkes i sidstnævnte betydning, men der er ikke hidtil foretaget ekstralingvistiske iagttagelser på stedet, der kan støtte en sådan tolkning. Da både *borg* og *bjerg* er såkaldte arveord, der har været i sproget siden dets ældste (kendte) udviklingstrin, er der ingen ordhistoriske holdepunkter til en dateringsramme (jf. Bjorvand & Lindeman 2000:70, 96). Navnet kan således være af anseelig alder, men det kan imidlertid også være temmelig ungt. Det er dog allersenest dannet i 1682, hvor det første gang optræder i kilderne. *Borrebjerg* optræder også som forled i navnet *Borrebjergmose* umiddelbart nordøst for Sødinge by, men hvorledes de to navne er relaterede, er uvist.

Et andet navn med mulig relevans for forsvar er navnet *Bavnkil* i Sødinge ejerlavs sydvestligste del. Forleddet kan muligvis være subst. *bavn* med betydningen 'vedstabel, der antændes som signal i krigstilfælde (eller ved andre lejligheder), signalbål'. Ordet er et oldfrisisk låneord, der formodentlig først er optaget i det danske sprog i 1300-tallet, og som navneled går det derfor næppe bagom denne periode (jf. KLNm bd. 1, sp. 394, Ejder 1962:99, Holmberg 1996:56). Navnet er således yngre end den her relevante periode, men det kan ikke helt afvises, at en mulig bavn-funktion på stedet har været ældre end navnet. En eventuel bavnlokalitet har ikke nødvendigvis ligget på det benævnte markareal, men kan også have ligget på et af de tilgrænsende områder. Topografien gør det naturligt at se mod vest til Rynkeby ejerlav, hvor nærområdets højeste punkter forekommer umiddelbart på den anden side af ejerlavsskellet (jf. fig. 4).

Figur 4. De to mulige *Bavne*-navne i Sødunge ejerlav på grænsen til Rynkeby (ejerlavsgrensene er markeret med sort streg). Områdets højeste punkter ligger i Rynkeby ejerlav nordvest for de to navne, og det er muligt, at en eventuel bavnefunktion skal knyttes hertil.

Retsudøvelse afspejles i enkelte navne i området, og en å ved navn *Galgebæk* berører både Sødunge og Lammehave ejerlav. Forleddet er subst. *galge*, og det indicerer dermed, at åen på sit løb passerer et rettersted. Hvor dette rettersted har ligget, er imidlertid ikke klart. I Sødunge ejerlav optræder navnet *Galgebjerg* umiddelbart øst for åen og synes således at være et indicium på retterstedets placering, men da navnet måske kan være en omtydning af *Galgebæk* (DS 13:145), må det betragtes som usikkert.

Navnet *Tinghøje* i Ringe ejerlav synes umiddelbart at afspejle et tingsted, men navnet er imidlertid først overleveret fra 1924. Der er sandsynligvis tale om et ganske ungt navn, som måske kan være dannet som følge af lokale fortællinger eller forestillinger.

Folketro og lokale sagn afspejles jævnligt i marknavnematerialet, mens det relativt sjældent er tilfældet med elementer, der med sandsynlighed kan relateres til førkristen religion. Tidligere var man imidlertid mere positivt indstillet over for materialets tolkningsmæssige rækkevidde, og lokalhistorikeren H. M. Henriksen har således foreslået, at navnene *Viestenteagre* og *Torstensstente* i Ringe ejerlav er førkristne sakrale navne indeholdende hhv. subst. *vi* og sammensætningen *Thors Sten* (I 1924). Disse tolkninger kan desværre ikke opretholdes (jf. katalog).

Navngivning efter folketro og lokale sagn afspejles i navnene *Trolldomshøj* og det hertil relaterede *Trolldomsskifte* i Ringe ejerlav, der sandsynligvis sigter til fortællinger om overnaturlige hændelser på stedet. Der går fortællinger i området om en høj, der om natten står på gloende pæle, men det er lidt tvetydigt, præcis hvilken høj de knytter sig til.

Der har også ofte knyttet sig sagn og overtro til kilder, ikke mindst om deres helbredende egenskaber. Tilstedeværelsen af kilder afspejles ved såvel bebyggelsesnavnet *Kellerup* som ved *Kildbjerg* i Kellerup ejerlav og *Kildeholme* i Bolteskov ejerlav, men der er ingen historisk kendte overleveringer om, at kilderne i sognet har været anset for at have særlige helbredende egenskaber.

Nogle stednavne kan umiddelbart fremstå som relevante for forskellige kulturhistoriske elementer uden dog at kunne holde for en nærmere efterprøvning. Dette kan f.eks. gøre sig gældende med en lille gruppe navne med forleddet *God-* eller *Gode-*, der optræder omkring grænsen mellem Brangstrup og Kellerup ejerlav i form af navnene *Godebanke*, *Godeskov* og *Godenlund* i Brangstrup

ejerlav samt *Godemarken* i Kellerup ejerlav. Endskønt de umiddelbart kan forekomme interessante i relation til religion og kult, består deres forled sandsynligvis af adj. *god*. Hovedparten af disse navne er desuden sent overleverede, hvilket indikerer, at der er tale om helt unge navne (jf. katalog). Umiddelbart interessant forekommer også navnet *Algudsbjerg* i Bolteskov ejerlav, men trods en klang af sakral relevans, består forleddet af det noget mere jordbundne mandsnavn gl. *Algut*, der tidligere har været almindeligt brugt på Fyn (DgP I sp. 31).

Opsamlende bemærkninger om stednavnematerialet i og omkring Rynkeby

Bebyggelsesnavnene i sognet synes umiddelbart at afspejle en ældre kernebebyggelse samt flere yngre udflytninger og hovedgårdsudskillelser. Marknavnematerialet indeholder meget få spor efter nedlagt eller flyttet bebyggelse, hvilket kan indicere, at bebyggelsen i området har været præget af en vis stabilitet.² Dette er interessant at sammenholde med de arkæologiske bebyggelsesspor i området.

Rynkeby afspejler tilstedeværelsen af en bestemt persongruppe, der kan have haft (delvist) militære funktioner, og navnet indeholder således vidnesbyrd om samfundsstrukturelle forhold, der på interessant vis kan supplere områdets arkæologiske materiale. Der er ganske få onomastiske indicier på relaterede elementer i området i øvrigt. Kun *Borrebjerg* og *Bavnkil* kan i meget bred forstand relateres til militære eller forsvarsrelaterede elementer, og mens tolkningen af begge er behæftet med usikkerhed, peger den nedre dateringsgrænse af sidstnævnte på, at der er tale om et yngre lag.

Det er således et begrænset onomastisk materiale, der kan belyse områdets samfundsstrukturelle betydning eller position i perioden yngre jernalder til middelalder. Området rummer imidlertid flere navne, der er af kulturhistorisk interesse. Navnene *Galgebæk* og muligvis *Galgebjerg* samt *Trolldomshøj* og *Trolldomsskifte*, der afspejler hhv. rettersted og folketro, illustrerer bredden af de kulturhistoriske elementer, der glimtvis optræder i stednavnematerialet. En større gruppering af skelrelaterede navne ved grænsen til Vindinge Herred indikerer i øvrigt et markant herredsskel og er interessant ud fra et administrationshistorisk synspunkt (jf. fig. 3).

² Fra andre kilder er der registreret navne på middelalderligt overleverede bebyggelser i Ringe sogn, der siden er nedlagte (jf. DS 13:144-149). Der er dog hovedsageligt tale om enkelte gårde, der ikke påvirker det overordnede indtryk af stednavnematerialet som indicium på en vis bebyggelsesmæssig stabilitet.

Stednavne i Sdr. Nærå sogn

I Sdr. Nærå sogn er et par af de fungerende bebyggelsesnavne oprindelige naturnavne (jf. fig. 5). Sognavnet *Nærå* indeholder oprindelig efterleddet *-høj*, mens forleddet tolkes som gudenavnet *Njord*. I de norrøne kilder er *Njord*, oldn. *Njorðr* [krølle-o], overleveret som navn på en mandlig guddom. Samme gudenavn er også overleveret i den latiniserede form *Nerthus* i Tacitus' *Germania* fra år 98 e. Kr., men i denne kilde beskrives guddommen imidlertid som en gudinde. På grund af Tacitus' beskrivelse, har der været flere diskussioner om gudens køn. Det er eksempelvis blevet foreslået, at guden har været tvekønnet og dermed har bestået af både en maskulin og en feminin side, og det er også blevet foreslået, at guden har skiftet køn over tid, således at der på Tacitus' tid var tale om en kvindelig guddom, som med tiden ændrede karakter og senest i vikingetid havde antaget form af en maskulin gud (jf. Hultgård 2002:236, Vikstrand 2001:94, 101-102). Som stednavneled optræder gudenavnet i bøjningsformen genitiv singularis, men da navnet tilhører de såkaldte u-stammer, som både i maskulinum og femininum har samme bøjningsendelse i gen. sing. (-ar), kan det ikke ad den vej afgøres, om der er tale om en mandlig eller en kvindelig guddom. Gudenavnet er kun sikkert registreret i få danske stednavne. Af disse optræder der to på Fyn i form af de semantisk identiske navne *Nærå*, der først sent (tidligst registreret fra 1670) er blevet tilføjet de foranstillede *Sønder* og *Nørre* som adskillende led.

Figur 5. Bebyggelsesnavne i Sdr. Nærå sogn.

Gudenavnet placerer naturligt stedsnavnet *Næra* i et førkristent navnelag, og det afspejler endvidere, at der til stedet har knyttet sig hedensk sakrale forestillinger med særlig tilknytning til guddommen Njord. Hvorvidt disse forestillinger har været fulgt op af egentlig kultudøvelse tillader stedsnavnet ikke endelige slutninger om, men stedet må have været af en vis betydning i det førkristne jernaldersamfund, hvilket det arkæologiske materiale i området i øvrigt også synes at bevidne.

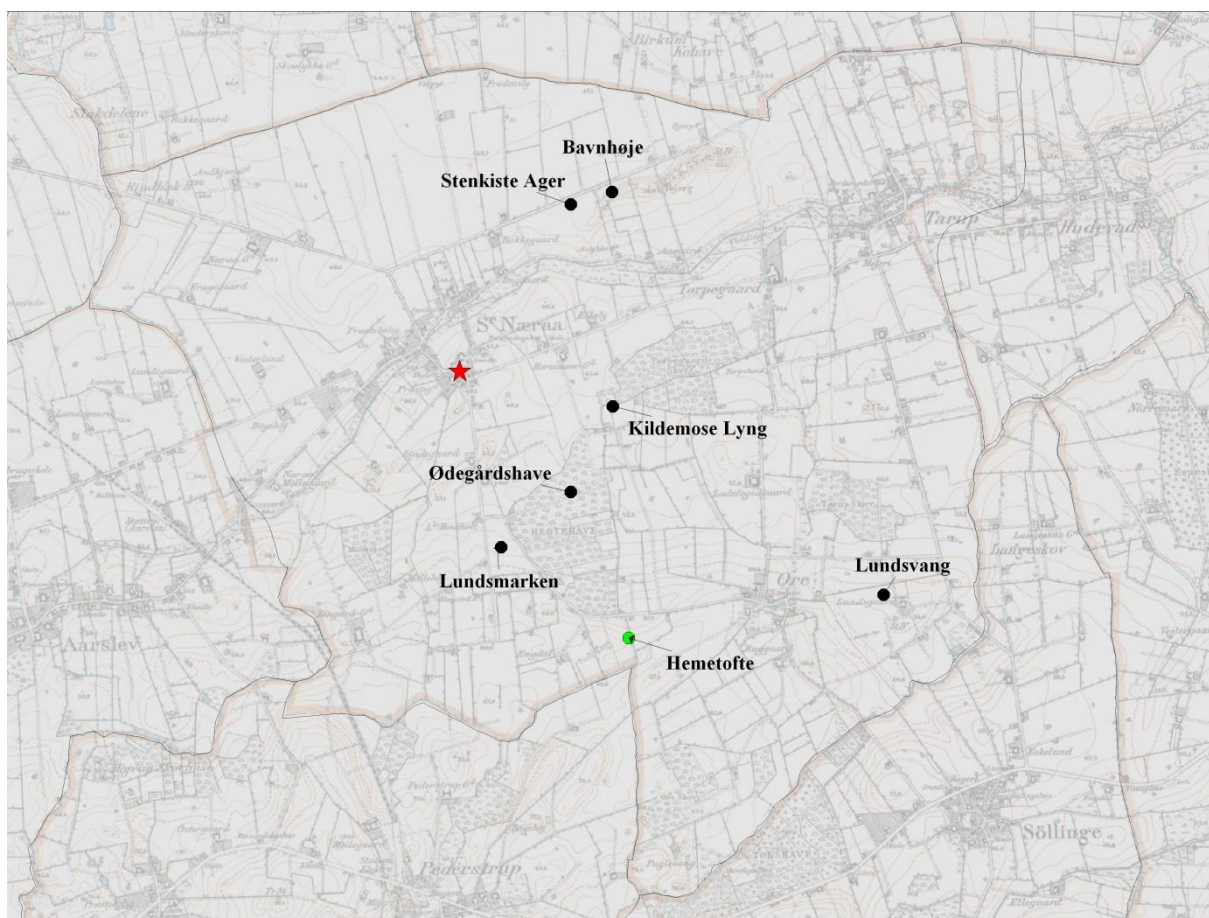
Stedsnavnet *Ore*, der i hvert fald siden anden halvdel af 1400-tallet har været brugt som bebyggelsesnavn, er ligesom *Næra* et oprindeligt naturnavn. Navnet består af subst. glda. *wara*, der betyder 'udyrket areal' (jf. DS 14:113, Jørgensen 2008:220). Såvel navnets betydningsindhold som dets sekundære funktion som bebyggelsesnavn afspejler dermed et sekundært bebyggelseslag i form af en udvidelse af bebyggelsen med nyopdyrkning til følge. Også *Tarup* bør afspejle et sekundært lag af sognets bebyggelse, idet efterleddet *-torp* generelt betegner udflyttet bebyggelse. Navnene *Torpegård* og *Ringstedgård* betegner hovedgårde, der kan være udskilt fra den ældre bebyggelse, førstnævnte muligvis fra *Tarup*. *Ringstedgård* indeholder et oprindeligt **Ringsted*, men det er usikkert, om dette navn indikerer en ældre (og i så fald nedlagt) bebyggelse ved navn Ringsted, eller om det er et oprindeligt naturnavn (jf. katalog).

Sognets marknavne

Betydningsindholdet i sognets marknavne svarer overordnet set til de forventelige karakteristika, idet materialet først og fremmest betegner elementer med relevans for en nær landbrugsorienteret horisont. Antallet af navne, der afspejler kulturhistoriske elementer af interesse for nærværende arbejde er få.

Som sparring til projektets overordnede bebyggelseshistoriske fokus er marknavnematerialet afsøgt for bl.a. indicier på nedlagte bebyggelser, men som tilfældet var i Ringe sogn, er de onomastiske spor med relation hertil også i Sdr. Næra sogn uhyre få (jf. fig. 6). I Sdr. Næra ejerlav optræder navnet *Ødegårdshave*, hvis forled kan betegne en gård, der ikke drives som selvstændigt jordbrug (ODS), og som måske også indirekte afspejler nedlagt bebyggelse (Dalberg & Kousgård Sørensen 1979:29-30). Navnet optræder allerede i markbogen fra 1682, men da navnet ikke kan genfindes i yngre kilder, kan det ikke lokaliseres præcist. Det eneste øvrige mulige indicium på en nedlagt bebyggelse i sognets marknavne er navnet *Hemetoft* i Ore ejerlav. Den navnebærende lokalitet ligger ikke i tilknytning til registrerbar bebyggelse, og da efterleddet *-toft* hyppigst repræsenterer en bebyggelsesbetegnende betydning, kan navnet afspejle et nedlagt eksemplar af slagsen. Forleddet støtter endvidere navnets bebyggelsesrelaterede betydning, da det sandsynligvis består af subst.

hjem eller adv. *hjemme* (jf. katalog). Der er ikke registreret arkæologisk materiale på den navnebærende lokalitet, som med sandsynlighed kan relateres til en relevant bebyggelsesfase.

Figur 6. Udvalgte og tolkede marknavne i Sdr. Nærå sogn. De sorte prikker markerer navne, der ikke er præcist lokaliserede, og som kun kan henføres til sogn, ejerlav eller i bedste tilfælde en bestemt mark i det pågældende ejerlavs bymark (jf. beskrivelse i katalog). Sdr. Nærå er markeret med den røde stjerne.

Med navnet *Nærå* og dets førkristne sakrale betydningsindhold som udgangspunkt ville det være interessant, om der kunne iagttages flere onomastiske spor efter relaterede elementer. Dette er sandsynligvis ikke tilfældet. Subst. *lund* optræder i flere af sognets marknavne, bl.a. i *Lundsmarken* i Nærå ejerlav og det muligt relaterede *Lundsvang* i Ore ejerlav. Ordet indeholder betydningen 'lille skov', men det er ved nogle lejligheder blevet fremhævet, at det også kan have haft et sekundært sakralt betydningsindhold som navneled (jf. eksempelvis Olrik 1911:10). Argumenterne for at tillægge navneleddet *lund* en sakral særbetydning er ofte baseret på, at navnet optræder nær kirker eller inden for formodede centralpladsindicerende navnemiljøer. Da antallet af danske *lund*-navne (især marknavne) er meget stort, kan det imidlertid ikke umiddelbart betragtes som signifikant, hvis eller når nogle af disse optræder nær kirker eller formodet centralpladsindicerende stednavne. At

tillægge navneleddet *lund* en generel sakral særbetydning synes der ikke at være belæg for inden for det danske område. Til gengæld er der en overordnet konsensus om, at *lund* i sammensætning med sikre sakrale navneled har sakral referens, men at navneleddet ikke i sig selv kan tillægges en (løsrevet) sakral betydning (jf. Dalberg & Kousgård Sørensen 1979:10-11). Det kan ikke afvises, at *lund* i enkelte usammensatte stednavne eller ikke-sakrale sammensætninger kan optræde i en sakral særbetydning, men det bør under alle omstændigheder ikke føre til en generel særtolkning af navneleddet. De registrerede *lund*-navne i Sdr. Nærå sogn kan således næppe heller tillægges et sakralt betydningsindhold. Et enkelt navn, *Kildemose Lyng*, afspejler tilstedeværelsen af en kilde, men hverken navn eller historiske overleveringer fra sognet indikerer, at der har været tale om en helligkilde. Der er ikke registreret andre stednavne med eventuel relevans for førkristen religion i sognet, og sognenavnet *Nærå* står således som det eneste onomastiske indicium på stedets betydning og mulige funktioner i den henseende.

Et eventuelt *Bavnhøje* og et *Stenkiste Ager*, begge i Sdr. Nærå ejerlav, kan måske tillægges kulturhistorisk relevans (jf. katalog). Førstnævnte i relation til forsvar eller kommunikative funktioner, sidstnævnte som et muligt fundanvisende navn.

Opsamlende bemærkninger om stednavnematerialet i Sdr. Nærå sogn

Sognets bebyggelsesnavne afspejler flere bebyggelseshistoriske faser, hvoraf *Nærå* sandsynligvis tilhører et tidligt lag til trods for navnets oprindelige naturbetegnende sigte. Det er usikkert, om forleddet i *Ringstedgård* er oprindeligt bebyggelses- eller naturbetegnende, men er det førstnævnte tilfældet, kan navnet eventuelt også tilskrives et ældre lag af bebyggelsesnavne, idet navnetypen *-sted* formodes at have været produktiv fra yngre jernalder og fremefter (jf. bl.a. Jørgensen 2008:271). Sognets øvrige bebyggelsesnavne repræsenterer et yngre lag af udflyttet eller udskilt bebyggelse.

Marknavnematerialet indeholder meget få indicier på nedlagte bebyggelser, hvilket kan afspejle at bebyggelsesstrukturen i sognet har været præget af en vis stabilitet.³ Det kan selvfølgelig ikke helt afvises, at de manglende indicier kan skyldes forstyrrelser i marknavnematerialet og en deraf

³ I DS opregnes der to middelalderligt overleverede navne på nedlagte bebyggelser, hhv. Ydergård og Lilletorp, hvoraf sidstnævnte muligvis er identisk med Tarup (jf. DS 14:113-114).

følgende dårlig overleveringsgrad for ældre strukturer, men materialet synes dog ikke at have et yngre eller mere forstyrret præg, end hvad der generelt er tilfældet.

Navnet *Nærå* afspejler, at stedet i en eller anden forstand har været omgærdet af religiøse forestillinger, hvortil der kan have knyttet sig egentlig kultudøvelse. Der er ikke øvrige onomastiske indicier på religiøst relaterede funktioner i sognet, og antallet af marknavne med kulturhistorisk relevans for nærværende arbejde er generelt meget få.

Stednavne i Åsum ejerlav

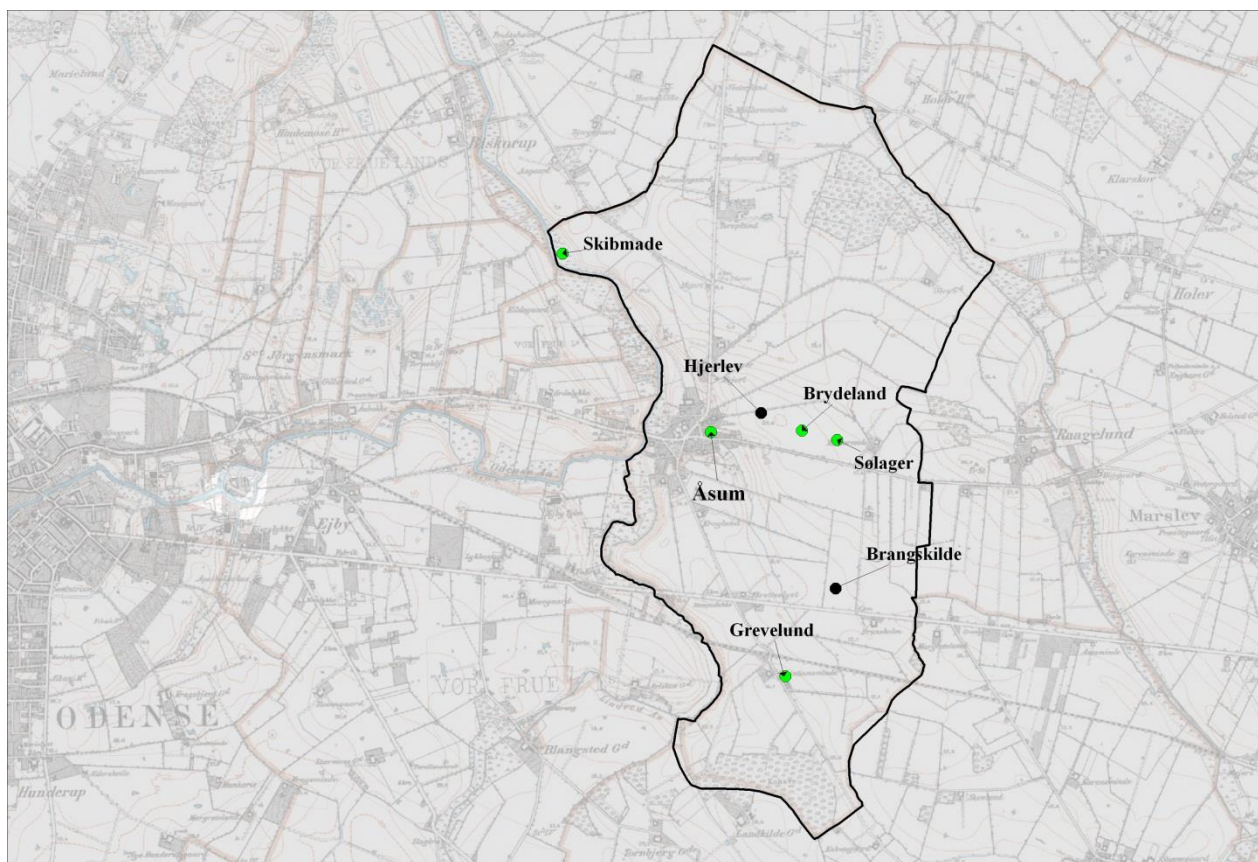
Stednavnet *Åsum* er omdiskuteret både med hensyn til dets forled og dets efterled. Det er formelt muligt, at navnet er en sammensætning af gudebetegnelsen **ās* og subst. *hēm*, hvorved navnet er at betragte som en semantisk parallel til det flere steder forekommende stednavn *Gudhem* (i formerne *Gudme*, *Gudum*, *Gudhjem*) og det hermed identiske appellativ *goðheimr*, der optræder i den norrøne litteratur. Paralleller til den foreslåede semantiske struktur kan i nogen grad fungere som et positivt argument for tolkningen. Gudebetegnelsen **ās* er på den anden side ikke sikkert registreret i andre danske stednavne, hvilket gør tolkningen mindre trolig. **As* i betydningen 'hedensk gud' er generelt vanskelig at påvise som navneled, fordi ordet kan falde lydligt sammen med andre ord, eksempelvis subst. *ås* i betydningen 'højderyg', fra hvilket det dermed også bliver svært at skelne (jf. Holmberg 1992:243-344, Kousgård Sørensen 1992:234). Subst. *ås* er også netop den anden fremhævede tolkningsmulighed af forleddet i *Åsum*, og navnet vil i så fald være topografisk frem for sakralt relateret (jf. DS 14:99, Jørgensen 2008:357). Ved denne forledstolkning kan efterleddet enten tolkes som subst. *hēm* med betydningen 'ejendom, bebyggelse' eller som bøjningsendelsen *-um*, der i så fald afspejler, at navnet er et oprindeligt **Ås* (i flertal), der som følge af en fast præposition (*på* eller *ved*) er stivnet i en bestemt bøjningsform (dativ pluralis).

De flere mulige tolkninger gør det vanskeligt at afklare betydningsindholdet i navnet *Åsum*. Der er måske størst sandsynlighed for, at navnets forled er topografisk relateret, men en sakral tolkning kan imidlertid ikke afvises på formelt grundlag.

Marknavne i Åsum ejerlav

Onomastiske spor efter nedlagte bebyggelser i det danske marknavnemateriale indikerer generelt, at nedlæggelserne oftest har berørt relativt små og unge bebyggelser. Når indiciene ikke er indirekte (af *Gammeltoft*- eller *Gammelby*-type), men består af de nedlagte bebyggelsers navne, er der nemlig

hyppigst tale om yngre navnetyper som *-gård*, *-torp* og *-toft*, der også hyppigt har betegnet enkeltgårde eller mindre bebyggelser, som kan have været af relativ flygtig karakter.

Figur 7. Udvalgte og tolkede stednavne i Åsum ejerlav (ejerlavsgrænsen er markeret med sort streg). De sorte prikker markerer navne, der ikke er præcist lokaliserede, men som dog kan henføres til bestemte områder i bymarken (jf. beskrivelse i katalog). Bemærk i øvrigt Biskorup nordvest for ejerlavet, vest for Odense Å, der i middelalderen nævnes som havn for Odense. Beliggenheden af Skibmøde i Åsum ejerlav er i den forbindelse interessant.

Det er imidlertid ikke den situation, der synes at have gjort sig gældende i Åsum ejerlav, hvor bebyggelsesnavnet *Hjerlev* optræder i marknavnematerialet. Da der ikke er nogen eksisterende bebyggelse ved dette navn, er der sandsynligvis tale om en onomastisk reminiscens efter en bebyggelse, der har båret navnet *Hjerlev* frem til dens nedlæggelse eller alternativt dens flytning. Stednavne med efterleddet *-lev* tilskrives traditionelt det ældste lag af bebyggelsesnavne, og navnetypens hovedproduktionsperiode henregnes som regel til folkevandringstiden. *Lev*-navnene betegner som regel ældre bebyggelser, der som hovedregel er af en vis størrelse, når de tidligst optræder i takseringer og jordebøger. De har desuden hyppigt sognestatus (jf. eksempelvis Steenstrup 1908:26-27 samt kommentarer til den statistiske metode hos Christensen & Kousgård Sørensen 1972:208-214). Risikoen for, at den type af bebyggelser bliver udsat for nedlæggelse, er

selvfølgelig betydelig mindre, end den er for små og væsentlig yngre bebyggelser, og antallet af onomastiske spor efter nedlagte *lev*-bebyggelser er da også relativt lavt.⁴ Alene af den grund er det marknavneoverleverede *Hjerlev* i Åsum ejerlav interessant.

Navnet er desværre ikke sikkert lokaliseret, men rekonstruktioner af dets optræden i kilderne indikerer, at den navnebærende lokalitet har ligget umiddelbart øst eller nordøst for Åsum by (jf. fig. 7 samt katalog). Står denne beliggenhed til troende, er den korte afstand mellem den tidligere *Hjerlev* og den nuværende *Åsum* påfaldende. Navnet *Åsum* er tidligt overleveret i kilderne, og da bebyggelsen endvidere både har sogne- og herredsstatus, er den uden tvivl gammel. Baseret på navnetypen alene bør *Hjerlev* også være af høj alder, og hvordan den tilsyneladende nære beliggenhed mellem de to bebyggelser skal forklares er derfor uvist. Det er selvfølgelig muligt, at marknavnet ikke er overleveret, præcis hvor den navnebærende bebyggelse har ligget, og at eksempelvis omstruktureringer i bymarken (herunder opsplittning eller sammenlægning af agre) har flyttet navnet en smule i forhold til udgangspunktet. Det er imidlertid en anden mulighed, at *Hjerlev* har betegnet en enkelt gård eller mindre bebyggelse, der eventuelt kan være udskilt fra *Åsum*. Andre scenarier kan have gjort sig gældende, men for sikrere udtalelser er arkæologiske undersøgelser en forudsætning.

Tolkningen af navnet *Hjerlev* er ikke helt entydig. Efterleddet er sandsynligvis *-lev*, glda. *-lēf*, der generelt tolkes i betydningen 'arvegods'. I tråd med hovedparten af de danske *lev*-navne kan forleddet være et personnavn, i dette tilfælde mandsnavnet glda. *Hiarri* eller måske **Hior*, men det er imidlertid også en mulighed, at forleddet i *Hjerlev* kan være en flertalsform af personbetegnelsen *jarl*. Herved vil navnet være en semantisk parallel til eksempelvis det østjyske herreds- og sognenavn *Jerlev* (jf. DS 14:98). Sammensætningen *jarl+lev* optræder i flere nordiske stednavne, og nogle forskere har derfor fremhævet, at den afspejler et oprindeligt appellativ **jarlelev* 'til et jarledømme hørende gods', som en form for parallel til appellativet *kongelev*. Der er imidlertid ikke helt konsensus om denne teori, bl.a. fordi der ikke findes direkte belæg for eksistensen af et sådant

⁴ Der må selvfølgelig også tages højde for nedlæggelsestidspunktet, idet gamle nedlæggelser har dårligere chancer for at blive overleveret end sene nedlæggelser. Navnet på en bebyggelse, der nedlægges i tidlig middelalder, har eksempelvis ikke så gode odds for at overleve i marknavnematerialet helt frem til 1680'erne, hvor det nedfældes skriftligt, som navnet på en bebyggelse, der først nedlægges i sen middelalder eller herefter. Sent nedlagte bebyggelser vil selvfølgelig også have større chancer for at være overleverede gennem andre skriftlige kilder end tidligt nedlagte.

appellativ (jf. Søndergaard 1972:86-87). Jarle-titlen er muligvis gået af brug i Danmark i løbet af 1100-tallet (jf. KLNMBd. 7 sp. 565-566), men den har efter alt at dømme hørt til blandt samfundets absolut højest rangerende personbetegnelser. Et stednavn med dette forled er derfor uhyre interessant, og det bidrager med en interessant onomastisk vinkel til ejerlavets i øvrigt relativt høje frekvens af metalfund og kompakte bebyggelsesspor. At forleddet i stedet skal tolkes som et af de ovennævnte personnavne kan imidlertid ikke afskrives, men den bebyggelseshistoriske kildeværdi vil også i så tilfælde være høj.

En personbetegnelse foreligger sandsynligvis også i navnet *Grevelund*, og det er muligt, at navnet sigter til et i øvrigt ukendt ejerforhold. Betegnelsen *greve* optræder i danske kilder fra 1200-tallet, og et stednavn med denne betegnelse går næppe helt tilbage til denne tid. Som adelstitel betegner *greve* en person af meget høj (eventuel royal) byrd, et medlem af højadelens højere klasse eller eventuelt en højtstående kongelig embedsmand (jf. ODS, KLNMB). Med henblik på kilder til samfundsstrukturelle forhold omkring Åsum, er det ikke uinteressant, at denne personbetegnelse optræder som navneled, om end den sigter til yngre forhold end kerneperioden for dette projekt, og at den navnesemantiske betydning endvidere er uklar.

Endnu et af ejerlavets marknavne, *Brydeland*, kan rent formelt indeholde en personbetegnelse, og i så fald personbetegnelsen *bryde* med betydningen 'godsbestyrer, (gods)forvalter'. Som navneled kan personbetegnelsen *bryde* dårligt skelnes fra vb. *bryde* med betydningen 'bryde jord, tage jord ind til dyrkning'. Sidstnævnte er måske den sandsynligste repræsentant i en marknavnesammenhæng, hvor gamle personbetegnelser i øvrigt optræder relativt sjældent. Den samfundsstrukturelle rækkevidde af betydningsindholdet i *Brydeland* er derfor temmelig uklar (jf. katalog).

Et navn, der muligvis kan afspejle kommunikative elementer er *Skibmade* eller *Skibengene*, som ligger ned til Odense Å i ejerlavets nordvestligste hjørne. Navnene kan indeholde subst. *skib* som forled (jf. katalog), og i en kommentar til indberetningen fra 1922 hedder det da også, at stedet "...i gamle Dage [var] Havn for mindre Skibe". Navnet kan således være relateret til aktiviteter med skibe og sejlads, måske i form af en lille anløbsplads. Odense Å har været vanskelig at passere med andet end småskibe ved Åsum, og i middelalderen nævnes Biskorup på den anden side af Odense Å, men længere mod nord, som havn for Odense (jf. Harnow 2005:26-27 samt fig. 7). Det er sandsynligt, at navnene skal ses i relation til disse funktioner. Da de ord, som navnene er dannet af, ikke giver pejlemærker for en dateringsramme, er deres rækkevidde bagud i tid dog uvis. Kun

arkæologiske undersøgelser vil kunne afklare lokalitetens karakter og funktionstid, men en ladepladsfunktion i Åsum ejerlav, vil bestemt kunne forklare arkæologiske indicier på centrale funktioner som handel og håndværk i området.

To øvrige stednavne i ejerlavets marknavneinventar kan eventuelt være af kulturhistorisk interesse, nemlig *Brangskilde* og *Sølager*. Førstnævnte afspejler tilstedeværelsen af en kilde, men der er ikke fundet efterretninger om lægedoms- eller helligkilder i området. Sidstnævnte kan måske indeholde subst. *sølv* som forled, hvilket muligvis kan sigte til fund af ædelmetaller på marken. Der er imidlertid flere tolkningsmuligheder (jf. katalog).

Opsamlende bemærkninger om stednavnematerialet i Åsum ejerlav

I stednavneanalysen fra Åsum er der udelukkende gennemgået materiale fra ejerlavet, og ikke som tilfældet er ved Rynkeby og Sdr. Nærå for hele sogne. Grundlaget for den bebyggelsesonomastiske redegørelse for Åsum adskiller sig derfor også fra de to andre områder i forhold til undersøgelsesområdets geografiske og administrative omfang. Sognavnet *Åsum* er det eneste middelalderligt belagte bebyggelsesnavn i ejerlavet, men forekomsten af navnet *Hjerlev* indikerer, at der har ligget endnu en bebyggelse i ejerlavet af ældre oprindelse og ganske tæt ved Åsum. Relationen mellem de to er vanskelig at gøre rede for uden ekstralingvistiske undersøgelser.

Åsum er ikke alene sogne- men også herredsby, og det er således rimeligt at antage, at stedet har haft en vis betydning omkring herreds- og sogneinstitutionernes opkomst. Dette reflekteres måske på nogle punkter i stednavnematerialet ved en eventuel forekomst af personbetegnelser som *jarl*, *greve* og *bryde*. Identifikationen af disse personbetegnelser er imidlertid usikker. Det samme gør sig desværre gældende med navnet *Åsum*, der måske – men sandsynligvis ikke – indeholder et sakralt betydningsindhold. Det arkæologiske materiale i området er vægtigt, og en tilbundsående tværfaglig analyse af området med inddragelse af historiske kilder kunne være perspektivrig.

Samlende bemærkninger om stednavnematerialets kildeværdi i de analyserede områder

Omkring Rynkeby og Sdr. Nærå synes stednavnematerialet at afspejle en vis stabilitet i bebyggelsesstrukturen. Ved Rynkeby afspejler stednavnene et ældre bebyggelseslag bestående af to gamle område- eller bygdebetegnende *-inge*-navne. Navnet *Rynkeby* bør ud fra et navnetypologisk synspunkt afspejle et yngre bebyggelseslag, men analyserne af de arkæologiske bebyggelsesundersøgelser antyder imidlertid, at situationen er mere kompliceret end som så (jf.

Hansen 2011). Det er en af flere muligheder, at Rynkeby-bebyggelsen oprindeligt har båret et andet navn, og at omstruktureringer eller senere tilkomne karaktertræk har medført et navneskifte. Der er dog ikke umiddelbart registrerbare spor efter et ældre bebyggelsesnavn ved Rynkeby. Tre *torp*-navne afspejler en yngre ekspansion af bebyggelsen i området, og det samme gør et primært naturnavn i funktion som bebyggelsesnavn. De tre hovedgårdsnavne *Rynkebygård*, *Lammehave* og *Boltingegård* repræsenterer ligeledes et sekundært bebyggelseslag, idet de er udskilt fra de ældre bebyggelser Rynkeby, Søddinge og Boltinge. I marknavnematerialet er der meget få vidnesbyrd om nedlagte bebyggelser, og det samme er tilfældet med spor efter samfundsstrukturelle vidnesbyrd, der kan belyse Rynkebys betydning og funktioner i ældre tider.

Stednavnemateriale omkring Sdr. Nærå er generelt meget lidt oplysende om såvel bebyggelsesstruktur som kulturhistorie. Der ingen sikre reminiscenser efter ældre bebyggelsesnavnetyper, men det forekommer dog sandsynligt, at *Nærå* allerede tidligt har fungeret som bebyggelsesnavn. Navnet er i øvrigt en interessant kilde til den hedensk-sakrale religion, ligesom det indikerer, at stedet må have været af en vis betydning i det førkristne samfund. De øvrige bebyggelsesnavne i sognet synes at afspejle et yngre lag. Et enkelt marknavn, *Hemetoft*, afspejler en nedlagt bebyggelse, mens *Ødegårdshave* måske indirekte kan afspejle samme. Der er imidlertid ingen af de nedlagte bebyggelsesnavne, der kan sættes i sandsynlig forbindelse med de omfattende arkæologiske bebyggelsesspor syd for Sdr. Nærå, og det forekommer derfor sandsynligt, at de i stedet skal sættes i forbindelse med en tidlig fase af den eksisterende *Nærå*-landsby.

Ved Åsum har den bebyggelseshistoriske situation muligvis været noget anderledes. I hvert fald indikerer marknavnet *Hjerlev*, at der har ligget en jernalderbebyggelse med dette navn umiddelbart øst eller nordøst for det nuværende Åsum. Hvorledes relation mellem disse navne og bebyggelser skal betragtes, kan kun arkæologiske undersøgelser afgøre, men den korte afstand mellem dem vil sandsynligvis gøre det vanskeligt entydigt at tilskrive bebyggelsesspor den ene af de to.

Stednavnematerialet i området umiddelbart omkring Åsum udviser flere spor efter muligt samfundsstrukturelt interessante elementer. At alle elementerne stammer fra et enkelt ejerlav indikerer, at der kan være perspektiver ved yderligere undersøgelser i området, og det samme er tilfældet med flere arkæologiske fund og lokaliteter, som afspejler tilstedeværelsen af centrale funktioner i yngre jernalder.

Litteratur og forkortelser

- Albøge, Gordon 2000: Stednavne. I: Dalsgaard K. et al. (red.) *Mellem hav og hede. Landskab og bebyggelse i Ulfborg herred indtil 1700*. Århus. S. 112-124.
- Bjorvand, Harald & Lindeman, Fredrik Otto 2000: *Våre arveord. Etymologisk ordbok*. Oslo.
- Brink, Stefan 1999: Social order in the early Scandinavian landscape. In: C. Fabech & J. Ringtved (eds.) *Settlement and Landscape. Proceedings of a conference in Århus, Denmark, May 4-7 1998*. Højbjerg. S. 423-439.
- Christensen, Lisbeth Eilersgaard 2010: *Stednavne som kilde til yngre jernalders centralpladser*. Ph.d.-afhandling ved Københavns Universitet.
- Christensen, Lisbeth Eilersgaard 2011: Stednavne som kilde til centralpladskomplekser i Danmark. *Namn och bygd* 2011 (2012). S. 59-86.
- Christensen, Vibeke & Kousgård Sørensen, John 1972: Stednavneforskning 1. Afgrænsning. Terminologi. Metode. Datering. København.
- Crumlin-Pedersen, Ole, Porsmose, Erland & Thrane, Henrik (red.) 1996: *Atlas over Fyns kyst i jernalder, vikingetid og middelalder*. Odense.
- Dalberg, Vibeke 1997: Stednavnesammensatte marknavnes struktur. I: Harling-Kranck, G. (red.) *Ågonamn – struktur och datering*. NORNA-rapporter 63. Uppsala. S. 41-51.
- Dalberg, Vibeke & Kousgård Sørensen, John 1979: *Stednavneforskning 2. Udnyttelsesmuligheder*. København.
- DgP = *Danmarks gamle personnavne* bd. I-II. Udg. af Gunnar Knudsen og Marius Kristensen. København 1936-1964.
- Dobat, Andres Siegfred 2011: Mapping social order. Place-names containing *rink* or *karl* and the development of political administration in 10th century South Scandinavia. I: Christensen, Lisbeth Eilersgaard & Jørgensen, Bent (red.) *Navnemiljøer og samfund i jernalder og vikingetid*. NORNA-rapporter 86. Uppsala. S. 41-73.
- DS = *Danmarks Stednavne* bd. 1-. København 1922-
- Ejder, Bertil 1962: Var på din vakt! *Sydsvenska Ortnamnssällskapets Årsskrift* 1961-62. S. 59-99.
- Frandsen, Karl-Erik 1988: 1536-1720. I: Bjørn, Claus (red.) *Det danske landbrugs historie II*. Landbohistorisk Selskab. S. 11-209.
- Gissel, Svend (red.) 1977: Hornsherred undersøgelsen. Det nordiske Ødegårdsprojekt, publikation nr. 2. København.
- Hald, Kristian 1933: Om *rekkr* og *holdr* i danske Stednavne. *Danske Folkemaal* VII. S. 1-8.

- Hald, Kristian 1965: *Vore stednavne*. 2. reviderede og forøgede udgave. København.
- Hald, Kristian 1966: *Stednavne og kulturhistorie*. København.
- Hansen, Jesper 2011: Rynkeby – ¹⁴C-dateringer i en fynsk landsby med stedkontinuitet fra yngre germansk jernalder. *Fynske Minder* 2011. Odense. S. 95-103.
- Hansen, Jesper (Under udarbejdelse): Landsbydannelse og bebyggelsesstruktur i det 1. årtusinde – et bebyggelseshistorisk regionalstudie. (ph.d.-projekt).
- Harnow, Henrik 2005: Odense havn og kanal gennem 200 år. Odense.
- Hellberg, Lars 1975: Ortnamnen och den forntida sveastaten. I: Inledning till NORNA's fjärde symposium Ortnamn och Samhälle på Hanaholmen den 25.-27.4.75. 1. Namngivning. Upubliceret. S. 92-110.
- Hellberg, Lars 1979: Forn-Kalmar. Ortnamnen och stadens förhistoria. I: I. Hammarström (red.) *Kalmar stads historia 1*. Kalmar. S. 119-166.
- Hellberg, Lars 1984: De finländska karlabyarna och deras svenska bakgrund. *Festskrift till Åke Granlund 28.4.1984*. S. 85-106.
- Holmberg, Bente 1992: Asbjørn, Astrid og Åsum. Om den hedenske as som navneled. I: G. Fellows-Jensen & B. Holmberg (red.) *Sakrale navne*. NORNA-rapporter 48. Uppsala. S. 235-248.
- Holmberg, Bente 1996: Stednavne som historisk kilde. I: O. Crumlin-Pedersen, E. Porsmose & H. Thrane (red.) *Atlas over Fyns kyst i jernalder, vikingetid og middelalder*. Odense. S. 53-60 samt atlasdel s. 62-132 & Katalog s. 207-264.
- Holmberg, Bente & Skamby Madsen, Jan 1998: Da kom en snekke... Havnepladser fra 1000- og 1100-tallet? I: *KUML* 1997-98. S. 197-225.
- Henriksen, H. M. 1948: Ringe sogn. Historie og geografi. Ringe.
- Hovedgårdsregistreringen = Hovedgårdsregistreringen i Fyns Amt. Ringe Kommune. Fyns Amt 1995.
- Hultgård, Anders 2002: Njörör. *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*. Band 21. Begründet von Johannes Hoops. Zweite Auflage. Berlin. S. 234-240.
- Jørgensen, Bent 2008: *Danske stednavne*. Politiken.
- Jørgensen, Bent 2009: Køge-Roskilde-områdets stednavne. I: Eisen, H.-C. (red.) *Mellem fjord og bugt. Roskilde*. S. 87-106.
- KLNM = Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder. Bd. 1-22. København 1956-1978.

- Kousgård Sørensen, John 1964: Marknavne og arkæologi. I: *Marknavnestudier*. Udg. af Stednavneudvalget. København. S. 83-93.
- Kousgård Sørensen, John 1992: Haupttypen sakraler Ortsnamen Südschandinaviens. In: K. Hauck (ed.) *Der historische Horizont der Götterbild-Amulette aus der Übergangsepoche von der Spätantike zum Frühmittelalter*. Göttingen. S. 228-241.
- Lerche Nielsen, Michael 2003: Sognekriteriets betydning for vurderingen af *torp*-navnenes alder. I: P. Gammeltoft & B. Jørgensen *Nordiske torp-navne*. NORNA-rapporter 76. Uppsala. S. 177-202.
- Lumholt, Ib 1967: Ordforrådet i Sokkelund herreds marknavne. København.
- ODS = *Ordbog over det danske sprog* bd. 1-27. København 1919-54. Bd. 28 (1956), Supplement 1-5 (1992-2005).
- Olrik, Aksel 1911: En oldtidshelligdom. *Danske Studier*. S. 1-14.
- Porsmose, Erland 1988: Middelalder o. 1000 – 1536. I: C. Bjørn (red.) *Det danske landbrugs historie I. Oldtid og middelalder*. Odense. S. 205-396.
- Riddersporre, Mats 1995: Bymarker i backspegel. Odlingslandskapet före kartornas tid. Trelleborg.
- Rise Hansen, C. & Steensberg, Axel 1951: Jordfordeling og udskiftning. Undersøgelser i tre sjællandske landsbyer. København.
- Skamby Madsen, Jan & Klassen, Lutz 2010: Fribrødre Å. A late 11th century ship-handling site on Falster. Højbjerg.
- Skamby Madsen, Jan & Vinner, Max 2005: Skibe, navigation og havne. I: Damm, A. (red.) *Vikingerne Aros*. Højbjerg S. 80-97.
- Steenstrup, Johannes 1908: *De danske stednavne*. København.
- Søndergaard, Bent 1972: Indledende studier over den nordiske stednavnetype lev (löv). København.
- Vikstrand, Per 2001: Gudarnas platser. Förkristna sakrala ortnamn i Mälardalskapen. Uppsala.
- Weise, Lis 1974: Nogle østdanske marknavne på -by. I: P. Andersen et al. (red.) *Festskrift til Kristian Hald*. København. S. 157-170.
- Wohlert, Inge 1971: Barnehøj. I: Studier i dansk dialektologi og sproghistorie tilegnede Poul Andersen på halvfjerdsårsdagen d. 8. juni 1971. København. S. 347-365.

Katalog, stednavne

Kataloget indeholder stednavne med mulig relevans for bebyggelseshistorie og samfundsstruktur, eksempelvis middelalderligt overleverede bebyggelsesnavne, stednavne, der indicerer nedlagte bebyggelser, og stednavne med relevans for elementer af kommunikation og forsvar, (førkristen) religion, og retsudøvelse samt enkelte andre elementer, eksempelvis udvalgte personbetegnelser. Udvalgte fundindicerende stednavne og stednavne, der afspejler sagn og folketro er også indsamlet for at illustrere bredden i stednavnematerialets udsagnsværdi for kulturhistoriske forhold. Der er ikke foretaget en konsekvent indsamling af mark- og naturnavne med efterleddet -høj, da navneleddet ikke blot kan sigte til menneskeskabte men også naturlige høje, og der er heller ikke indsamlet navne med efterleddet toft, med mindre det kan afgøres, at de ligger uden tilknytning til eksisterende bebyggelse. Der er i øvrigt ikke indsamlet navne med alment forekommende historiske elementer som mølle, kirke o.lign.

Stednavnene er indsamlet fra Ringe sogn, Gudme Herred, samt fra Sdr. Nærå sogn og Åsum ejerlav i Åsum sogn, Åsum Herred. Materialet består af både bebyggelsesnavne og mark- og naturnavne.

Materialet er gennemgået via samlingerne på Afdeling for Navneforskning ved Københavns Universitet. De primære kilder til indsamling af marknavnematerialet er udskrifter af Markbogen (MB) fra 1682 samt relevante matrikel- og udskiftningskort (MK) fra årene omkring 1800. Yngre kilder i form af indberetninger til Stednavneudvalget (I), optegnelser (Opt) og et udvalg af nyere kortmateriale er desuden gennemgået, og alle relevante navne herfra er inddraget. Fonetiske optegnelser fremgår kun i enkelte tilfælde af kataloget. Ved indsamling af bebyggelses- og naturnavnemateriale er alle relevante sogne- og indberetningslæg samt Danmarks Stednavne (DS) gennemgået for navne indeholdende relevante navneled.

Det udvalgte navnemateriale præsenteres for hvert af de gennemgåede sogne efter sognenummer. Herunder præsenteres stednavnematerialet under relevant ejerlav oplistet i alfabetisk rækkefølge.

Navnenes opslagsform er markeret med fed skrift. For de indsamlede bebyggelsesnavne samt for autoriserede navne på naturlokaliteter følges de af Stednavneudvalget godkendte retskrivningsnormer. For marknavnematerialet gengiver opslagsformerne som hovedregel belæggene fra MK (i nydansk form). Sene kildeformer kan dog også være anvendt som opslagsformer, hvis de pågældende navne formodes at være velkendte og etablerede i disse former.

Efter opslagsformen følger de relevante kildeformer, som altid inkluderer ældste belæg. For marknavnene anføres kildeformerne i princippet kun frem til den yngste kortlagte form, hvilket hyppigst svarer til MK eller I. Sene kildeformer præsenteres som hovedregel kun, hvis de pågældende kilder har relevans for lokaliseringen, eller hvis det forekommer opklarende for tolkning eller opslagsform. For ældre bebyggelses- og naturnavne er det generelt kun de to ældste kildeformer, der er optegnet. For flere kildeformer til disse navne henvises der til belægsserierne i DS (bd. 13 & 14).

Materialet har generelt gennemgået en ordsemantisk tolkning, hvor betydningen af hvert af de ord, der indgår i navnene, i videst muligt omfang opregnes. Ved tolkningen nævnes så vidt muligt flere tolkningsmuligheder, når sådanne er til stede, og når det er muligt, tages der efterfølgende stilling til, hvilke(n) af disse muligheder, der forekommer mest sandsynlig.

Kataloget indeholder i nogle tilfælde navne, der afvises som relevante for et af de aktuelle emner. Disse navne er inddraget, fordi de i hovedsagen optræder i former, som umiddelbart fremstår relevante og derfor bør kommenteres, eller navne, der i anden sammenhæng er blevet fremhævet som relevante for et bestemt element, f.eks. førkristen kult og religion.

Inden for undersøgelsesområdet er der store forskelle på kildematerialets beskaffenhed, hvilket bl.a. har betydning for, hvor stor en del af de indsamlede navne, der kan lokaliseres præcist. I ejerlav, hvor der er bevarede MK med marknavnemateriale, kan flere af de udvalgte marknavne fra MB som regel lokaliseres, mens dette kun er tilfældet for få af de tidligt overleverede navne, hvis der ikke er bevarede MK med marknavne. Lokaliseringen af marknavnene fra MB forudsætter i disse tilfælde, at navnene kan genfindes i yngre kilder – eksempelvis I 1922 – hvilket da også i nogle tilfælde er muligt. I flere tilfælde kan de tidligt overleverede navne fra MB dog ikke lokaliseres nærmere end til det relevante ejerlav.

Kildefortegnelse og forkortelser

Adel Brevk	Danske adelige Brevkister. Registranter fra det 15.-17. Århundrede.
adj.	Adjektiv
adv.	Adverbium
DgP	Danmarks gamle personnavne
DiplDan	Diplomatarium Danicum
DS	Danmarks Stednavne
DSÅ	Danske sø- og ånavne
FrI Reg	Kong Frederik den Førstes danske Registranter
Fritzner	J. Fritzner, Ordbog over det gamle norske Sprog
glda.	Gammeldansk
HMH	H. M. Henriksen, Ringe sogn. Historie og geografi
I	Indberetning til Stednavneudvalget
Kalkar	O. Kalkar, Ordbog til det ældre danske sprog
KancBrevb	Kancelliets Brevbøger
KronSk	Kronens Skøder
Landehj	Landehjælp fra Fyn (c. 1510). Rigsarkivet.
Leerbech	H. Leerbech, Forsøg til en Beskrivelse over Ringe Sogn.
Lvk	Landvæsenskommissionprotokol
MB	Markbog
MK	Matrikelkort
Odenseb.	Odensebogen. Brevbog for St. Knuds Kloster i Odense

ODS	Ordbog over det danske sprog
Oldn.	Oldnordisk
Opt.	Optegnelse til Stednavneudvalget
PrI	Præsteindberetninger
Reg.	Regesta Diplomatica Historiæ Danicæ
Rep.	Repertorium diplomaticum regni danici mediævalis
Rjb.	Roskildebispens Jordebog
subst.	Substantiv
U	Udskiftningsprotokol
u.d.	Uden dato
u.å.	Uden årstal
vb.	Verbum
Vjb.	Valdemars Jordebog
VSKOrig	Originaltegninger 1772-1776 til Videnskabernes Selskabs Kort
ÆDA	De ældste danske Archivregistraturer
*	konstrueret form

Åsum ejerlav, 882 Åsum sogn, Åsum Herred

Brangskilde

MB 1682 Ved Brangs Kilde.

Forleddet kan måske være mandsnavnet glda. Bram, efterleddet er subst. glda. kælda 'kilde'. Navnet optræder i Grevelunds Marken syd for Åsum by, men det kan ikke lokaliseres præcist.

Brydeland

MB 1682 Bryde Land; U 1792, I 1916 Brydelands Agre; I 1922 Brydeland.

Forleddet kan være vb. bryde, glda. bryta, i betydningen 'bryde jord, tage jord ind til dyrkning' (ODS) eller alternativt subst. bryde, glda. brythi, i betydningen 'godsbestyrer, (gods)forvalter' (ODS). For førstnævnte taler, at vb. bryde ikke sjældent forekommer som forled i marknavne, ofte sigtende til jord, der er indtaget til dyrkning på et senere tidspunkt end den gamle agerjord inden for det respektive ejerlav. Navnet er imidlertid afsat relativt centralt i bymarken vest for Åsum by på indberetningskortet – en placering, der formodentlig også afspejles ved navnets optræden tre gange i MB med en repræsentant i hhv. Rævemark, Grevelunds Marken og Lundsmarken. Denne placering er vanskelig at forene med sent opdyrket jord, men forklares måske af følgende kommentar i indberetning "høj mark med mange store kampesten i Grunden". Jordstykket kan måske af den grund være sent opdyrket, eller måske skal vb. bryde relateres til arbejdet eller besværet med at fjerne disse sten.

Grevelund

MB 1682 Grefue Lundtz Marck, Lille Greve Lunds Ag.; I 1916, I 1922 Grevelund.

Forleddet er sandsynligvis personbetegnelsen greve, efterleddet er subst. lund 'lille skov'. Det er muligt, at forleddet sigter til et ejerforhold.

Hjerlev

MB 1682 Hierlef; U 1792 Hierreløvs Agre.

Sandsynligvis bebyggelsesnavn af typen -lev, der i så fald vidner om nedlagt eller flyttet bebyggelse. Forleddet kan være et mandsnavn glda. Hiarri eller måske *Hior, genitiv *Hiarar. Er der ikke tale om et oprindeligt h, kan forleddet også være gen. plur. af personbetegnelsen jarl, hvorved navnet kan betragtes som en semantisk parallel til eksempelvis det østjyske herreds- og sognenavn Jerlev (jf. DS 14:98). Denne sammensætning (jarl+lev) optræder i øvrigt i flere nordiske stednavne, hvilket har givet anledning til en teori om eksistensen af et oprindeligt appellativ *jarlelev 'til et jarledømme hørende gods', som en slags parallel til appellativet kongelev. Denne teori står imidlertid ikke uimodsagt. Efterleddet er sandsynligvis -lev, glda. -lēf, der generelt tolkes i betydningen 'arvegods'. Navnetypen -lev anses generelt for at have været produktiv frem til vikingetiden, og navnet må i så fald være dannet før denne periode. Hvornår den navnebærende bebyggelse er nedlagt eller flyttet er til gengæld uvist. Navnet optræder inden for Lundsmarken, men det er ikke lokaliseret kartografisk i kilderne. Rekonstruktioner af MB og udskiftningsprotokollen antyder, at lokaliteten har ligget umiddelbart øst eller nordøst for Åsum by. Nærheden til Åsum er i så fald påfaldende.

Skibengene

U 1792 Skiv Engene.

Sandsynligvis samme lokalitet som Skibmade.

Skibmade

MB 1682 Ved Skif Mae; I 1922 Skemaen – Skibsmæn.

Forleddet er sandsynligvis identisk med subst. skib, der i skriftsprog og daglig tale har antaget formerne skiv og skif (jf. ODS). Efterleddet er subst. made 'eng'. Navnet indikerer, at lokaliteten har relation til aktiviteter med skibe og sejlads, og i en kommentar i indberetningen fra 1922 hedder det da også, at stedet "...i gamle Dage [var] Havn for mindre Skibe". En yngre tilføjelse nævner, at lokaliteten "ligger ved Odense Å lige overfor Odense Bys Middelalderhavn".

Sølager

MB 1682 Søl Ag. [el. Søll Ag]; U 1792 Søle Agrene; I 1922 Sølaet.

Forleddet kan måske være subst. sølv, efterleddet er subst. ager. Er identifikationen af forleddet korrekt, kan ordet optræde i en farveangivende eller rosende betydning, eller det kan muligvis sigte til fund af sølvgenstande på lokaliteten. Forleddet kan alternativt bestå af subst. søle 'pløre; sjap; grumset, snavset væske'.

Åsum

Vjb 1231 (c. 1300) Asumheret; 16/1 1339 (odenseb. 1450-1500), 29/9 1339 (Odenseb. 1450-1500) Aasum.

Forleddet er formodentlig dativ pluralis af subst. glɔa. *ās m. 'ås', sigtende til Åsums beliggenhed på en ås oven for Odense Å. Det kan dog ikke afvises, at navnet er en sammensætning med efterleddet glɔa. -hēm, ligesom det i så fald er en formel mulighed, at forleddet er et til oldn. áss svarende *as med betydningen 'hedensk gud'. Denne gudebetegnelse er imidlertid ikke entydigt påvist i danske stednavne.

888 Sdr. Nærå Sogn, Åsum Herred

Kildemose Lyng

Udat. (1555 (1572) ÆDA V 1072) Kioldemosze liungh.

Forleddet består sandsynligvis af et stednavn Kildemose, der er en sammensætning af glɔa. kælda 'kilde' og subst. mose. Efterleddet er sandsynligvis identisk med subst. lyng, formodentlig i betydning 'jordstykke, bevokset med lyng'. Navnet er kun registreret i en enkelt kilde og kan kun lokaliseres til sognet.

Næra ejerlav

Bavnhøje

MB 1682 Barnøye Ager.

Forleddet kan måske være identisk med subst. bavn 'vedstabel, der antændes som signal i krigstilfælde (eller ved andre lejligheder)', efterleddet er sandsynligvis flertal af subst. høj. At navneleddet bavn på bl.a. dele af Fyn kan antage formen barn er beskrevet under Bavnkil i Sødinge ejerlav, Ringe sogn. Navnet optræder i Ibjergs Mark, men det kan ikke lokaliseres præcist.

Lundsmarken

MB 1682 Lunds Marcken.

Forleddet er subst. lund 'lille skov', efterleddet er bestemt form af subst. mark. Det er muligt, at navnet er topografisk relateret til Lundsvang i Ore ejerlav.

Næra

(Her eller N. Næra) 12/3 1304 Niærthø; 29/9 1354 (Anne Krabbe) Nyenkow; sa. dok. (dyrskøt) Nyenhou; 15/3 1383 Nærdøwe.

Forleddet er gudenavnet Njord, efterleddet er subst. høj. Navnet er et primært naturnavn, som først sekundært har fået funktion som bebyggelsesnavn. Det er uvist, hvilken høj navnet oprindeligt har betegnet. For flere kildeformer, jf. DS 13:113.

Stenkiste Ager

MB 1682 Stenkiste Ag.

Forleddet er subst. stenkiste med betydningen 'stensat rende under vej' eller 'stendysse (eller anden form for stenrejt oldtidsminde)' (jf. Kousgård Sørensen 1964:86-87, Hald 1966:16). Efterleddet er subst. ager. Navnet optræder i Ibjergs Mark, men det kan ikke lokaliseres præcist.

Ødegårdshave

MB 1682 Ødegaards Have.

Forleddet består af subst. ødegård 'gård, der ikke drives som selvstændigt jordbrug; gård, hvis jord ligger udyrket hen eller er lagt ind under en anden gård' (ODS), efterleddet er subst. have, formodentlig i betydningen 'indhegnet jordstykke'. Navnet kan måske indirekte afspejle en nedlagt bebyggelse (Dalberg & Kousgård Sørensen 1979:29-30). Navnet optræder i Lundsvang, men det kan ikke lokaliseres præcist.

Ore ejerlav

Hemetofte

MK 1788 (1809) Heme Tofte Agre.

Forleddet er sandsynligvis subst. hjem eller adv. hjemme, der på Fyn kan optræde i formerne hem og heme (jf. Ømålsordbogen bd. 7 s. 265, 268-269), efterleddet er subst. toft 'det af fællesskabet undtagne til bebyggelse m.m. beregnede areal, der tilkom hver gårdejer i en landsby' (jf. DS 13:XXIV). På MK ligger arealet ikke i direkte tilknytning til registrerbar bebyggelse, og det er derfor en mulighed, at navnet afspejler en nedlagt gård el.lign.

Lundsvang

MB 1682 Lunds Wang.

Forleddet er subst. lund, efterleddet er subst. vang 'dyrket jordstykke; del af landsbyens fællesjord' (ODS). Det er muligt, at navnet er topografisk relateret til Lundsmarken i Næra ejerlav.

Ore

U.d. 1459 (Vedel Simonsen Rep 1058), Landehj c. 1510, 1557 (1572 ÆDA V 1072) Ore.

Navnet består af subst. glde. wara 'ore, udyrket areal'. For flere kildeformer, jf. DS 14:113.

Ringstedgård ejerlav

Ringstedgård

FrIReg 15/7 1528 Ringstedtzs gaardtz [fang og eyendom].

Forleddet er sandsynligvis et oprindeligt stednavn Ringsted, hvor første led kan være subst. ring sigtende til et cirkelformet oldtidsminde, og sidste led kan være subst. sted i betydningen 'bebyggelsessted' eller 'areal', ved sidstnævnte kan navnet i så fald ikke betragtes som et primært bebyggelsesnavn (jf. DS 14:XIX-XX, 113). På Ringstedsgårds marker ligger en af Fyns største gravhøje Ringstedhøj (Møllehøj). Efterleddet er subst. gård. For flere kildeformer, jf. DS 14:113.

Tarup ejerlav

Tarup

14/10 1398 Tadorp.

Forleddet kan muligvis være subst. glda. thak 'tagrør' eller subst. glda. *tā 'vej', efterleddet er subst. torp 'udflytterbebyggelse'. For flere kildeformer, jf. DS 14:114.

Torpegård ejerlav

Torpegård

(Her?) 16/3 1471 Thorppe gardh; 1551 Sten i S. Nærrå kirkes våbenhus (Trap5 V 257) Torpegor.

Forleddet er muligvis landsbynavnet Tarup (jf. ovenstående), efterleddet er subst. gård. For flere kildeformer, jf. DS 14:114.

1091 Ringe sogn, Gudme Herred

Lammehave ejerlav

Galgebæk

MB 1682 Galle Bechs Holms Ag., Gallebech Mae, Gallebecks Toffte.

Forleddet er subst. galge, efterleddet er subst. bæk (jf. DSÅ bd. 2 s. 188). Forleddet afspejler sandsynligvis, at vandløbet passerer et rettersted. Bækken løber syd for Lammehavegård og nord for Sødde (jf. DS 13:145).

Lammehave

23/6 1419 Lambehaghe.

Navnet består af subst. lammehave 'indhegnet stykke skov eller mark til får i den tid de har lam' (jf. DS 13:146). Navnet betegner en hovedgård, der kan være udskilt af Sødde eller Rynkeby. For flere kildeformer, jf. DS 13:146.

Bolteskov ejerlav

Algudsbjerg

MB 1682 Algudtz Bierrig [el. Alguds Bierrig].

Forleddet er sandsynligvis mandnavnet glde. Algut, der har været relativt almindelig brugt på Fyn (jf. DgP I sp. 30-31). Samme personnavn optræder i bebyggelsesnavne som Algutsthorp og Algestrup (Falster).

Bolteskov

Reg 1537 Bolteskow; KronSk 27/3 1547 Boltheskouf.

Forleddet er subst. glde. bolt i betydningen 'rundagtig forhøjning, bylt', som også indgår i bebyggelsesnavnet Boltinge (jf. dette). Subst. bolt kan måske sigte til samme forhøjning i både Boltinge og Bolteskov, men det er også sandsynligt, at forleddet i Bolteskov består af stednavnet Boltinge (jf. Jørgensen 2008:40). Efterleddet er subst. skov. For flere kildeformer, jf. DS 13:144.

Kildeholme

MB 1682 Kilde Holme; I 1924 Kildeholmen.

Forleddet er sandsynligvis identisk med subst. kilde (kildevæld), efterleddet er flertal af subst. holm 'stykke land, der hæver sig op over omgivelserne, især om mark- eller engstykke, der er omgivet af vand, sump, grøfter el.lign.'. Navnet optræder i Lillemarken, men det kan ikke lokaliseres præcist.

Bolting ejerlav

Boltinge

(Her?) 31/3 1309 (Hamsfort DiplDan 2. r. VI nr. 180) Boatinge; udat. 1300-1350 (1551 ÆDA IV 37) (B)olting; 1386 (1476 ÆDA I 110) Boltinge; s. dok. (c. 1600 ÆDA I 110) Bolthinghæ; c. 1400 (1551 ÆDA IV 37) Boltinge; 19/6 1475 Boltinghe.

Navnet består af subst. glda. bolt i betydningen 'rundagtig forhøjning, knold, bylt'. Endelsen er snarest afledningselementet -ung (jf. Jørgensen 2008:40). For flere kildeformer, jf. DS 13:144.

Boltinggård ejerlav

Boltingegård

KancBrevb 7/4 1579 Boltinggaard.

Forleddet er bebyggelsesnavnet Boltinge, efterleddet er subst. gård. Navnet betegner en hovedgård syd for Bolting, der med al sandsynlighed er udskilt herfra. For flere kildeformer, jf. DS 13:144.

Brangstrup

Brangstrup

1300-1350 (1551 ÆDA IV 37) Bramsdrop; 25/1 1437 (afskr. Leerbech p. 57) Brangstrup; 14/4 1472 Bramstrop.

Forleddet er gen. sing. af mandsnavnet glda. Bram, efterleddet er subst. torp 'udflytterbebyggelse' (jf. DS 13:145, Jørgensen 2008:43). For flere kildeformer, jf. DS 13:145.

Godebanke

I 1924 Gode Banke.

Forleddet er muligvis adj. god, efterleddet er subst. banke 'bakke'. I indberetningen bemærkes det, at navnet betegner både mark og vej, og at navnet i øvrigt nævnes i Gudme Herreds Tingbog omkr. 1720.

Godeskov

I 1924 Gode Skov.

Relateret til Godebanke, jf. ovenstående.

Godenlund

I 1924 Godenlund.

Gård. Sandsynligvis navngivet efter beliggenheden nær Godebanke og Godeskov, jf. ovenstående. I indberetningen bemærkes det, at navnet betegner et "Boelssted, hed ogsaa tidligere Brangstrup Smedie".

Gummetoft

MB 1682 Gumme Thofft.

Forleddet er sandsynligvis mandsnavnet gl. Gummi (kortform til Guthmund), der optræder som forled i flere danske stednavne. Efterleddet er subst. toft 'det af fællesskabet undtagne til bebyggelse m.m. beregnede areal, der tilkom hver gårdejer i en landsby' (jf. DS 13:XXIV). Navnet optræder i Østermarken, men det kan ikke lokaliseres præcist. Det er derfor også uvist, om navnet afspejler eksisterende eller nedlagt bebyggelse.

Kellerup

Godemarken

I 1924 Godemarken [Go•mar'gen].

Forleddet er muligvis adj. god, efterleddet er bestemt form af subst. mark. Navnet er sent overleveret, og dets kontinuitet bagud i tid er derfor højst usikker.

Kellerup

1300-1350 (1551 ÆDA IV 37) Kioldrop; 14/4 1493 (1745), 10/11 1493 (1745) Kiolderop; 25/6 1497 Keldorep.

Forleddet er subst. glda. kælde 'kilde', efterleddet er subst. torp 'udflytterbebyggelse'. For flere kildeformer, jf. DS 13:146.

Kildbjerg

MB 1682 Ved Kioldbiereg; I 1924 Kellebjerg [Kælbjer].

Forleddet er sandsynligvis identisk med subst. kilde, glda. kælde, efterleddet er subst. bjerg 'bakke'. I indberetningen fra 1924 bemærkes det, at navnet betegner en "banke som ved udskiftningen blev udlagt til grusgrav og er helt bortgravet".

Skelgærdet

MB 1682 Ved Schel Gieret i Sand Høyene.

Bestemt form af et sammensat ord skelgærde, bestående af subst. skel 'grænselinje' og subst. gærde 'afgrænsning (om mark, have osv.) dannet af risfletning, (jord)vold el.lign.'. Navnet optræder i Skovmarken, men det kan ikke lokaliseres præcist.

Ringe ejerlav

Baarkils Ager

MB 1682 Baar Kiels Ag.

Forleddet kan muligvis være subst. baare 'græsjord'. Navnet optræder i Sømarken i Ringe ejerlav, men det kan ikke lokaliseres præcist.

Ringe

Udat. 1201-1300 mellem 1277 og 1286 (Odenseb. 1450-1500 DiplDan 2. r. II nr. 289) Ræthingh;
5/1 1372 Rædhing.

Navnet består af subst. glda. *rath 'rad, række' eller måske 'grusbanke'. Endelsen er afledningselementet -ing(e) (jf. DS 13:147, Jørgensen 2008:232). For flere kildeformer, jf. DS 13:147.

Rumlede

MB 1682 Kumled [!]; I 1924 Romled [Råm'le]; Opt 1951 [råm'le•e].

Forleddet kan være subst. rum i betydningen 'åben plads', efterleddet er subst. lede 'vandløb', der optræder i enkelte andre navne i området (DSÅ 5:386). Den ældste kildeform divergerer meget fra de yngre, og den ligger til grund for, at navnet under opslagsformen Kumled tidligere er tolket som indeholdende forleddet subst. glda. kum(b)l, 'mindesmærke (af rejste sten)' (Kousgård Sørensen 1964:92). Indberetningen fra 1924 peger imidlertid sammen med den senere traderede lydskrift på, at markbogsformen er forvansket.

Tinghøje

I 1924 Tinghøje.

Flertal af subst. tinghøj 'høj, hvorpå el. hvorved tinget holdtes'. Ole Widding bemærker ud for navnet i 1951 "Ingen høje, ingen tingsten". Da navnet er meget sent overleveret og desuden kun registreret i én kilde, er dets autensitet og alder uvis.

Torstensstente

MB 1682 Torstens Stenttis Ag.; I 1924 Torstensstente.

Forleddet er snarest af mandnavnet Torsten (Thorsten), efterleddet er subst. stente 'overgang over gærde' (ODS). En forklaring i indberetningen fra 1924 af forleddet som bestående af gudenavnet Thor og subst. sten kan næppe opretholdes.

Trolldomshøj

Opt 1951 ['tråldåms,hø'j].

Samme lokalitet som Trolldomsskifte, jf. nedenstående, eller (grav)høj på eller ved denne lokalitet. Det bemærkes, (formodentlig om denne lokalitet) at "højen er væk nu".

Trolldomsskifte

MB 1682 Norden for Trolldoms Sch., Trolldoms Sch., Trolldomss Sch.; I 1924 Trolldoms Skifte.

Forleddet er subst. trolldom 'hekseri, magi, trylleri', efterleddet er subst. skifte '(afgrænset) jordstykke; agerlod'. Navnet kan være af nedsættende karakter sigtende til jordens dårlige bonitet (Hald 1966:62), eller det kan afspejle forestillinger om overnaturlige kræfter eller hændelser, der har knyttet sig til lokaliteten. I indberetningen bemærkes det i øvrigt, at "her laa ogsaa et Hus kaldet Trolldomshus, vistnok bygget senere paa Marken, nu nedbrudt. Navnet nævnes 1755".

Viestenteagre

I 1924 Viestenteagre.

Forleddet er snarest en sammensætning af plantebetegnelsen vidje og subst. stente 'overgang over et gærde', hvor førsteleddet muligvis betegner det materiale stenten er lavet af. Efterleddet er flertal af subst. ager. I indberetningen fra 1924 foreslås det, at første del af navnet identificeres som subst. glda. *wī '(hedensk) helligdom', men navnets form støtter ikke umiddelbart denne antagelse. Navnet er ikke registreret i ældre kilder, og dets rækkevidde bagud i tid er uvis.

Rynkeby ejerlav

Rynkeby

Udat. 1277-1286 (Odenseb. Dipl.Dan. 2. r. II nr. 289) Rynkæby; (her?) 15/4 1358, 5/1 1372 Rynkeby.

Forleddet er sandsynligvis gen. plur. af et til oldn. rekr svarende subst. glda. *rink med betydningen 'mand, kriger'. Efterleddet er subst. by 'landsby' (DS 13:148, Jørgensen 2008:237). For flere kildeformer, jf. DS 13:147-148.

Søskel

MB 1682 Søe Schelles Ag.; I 1924 Søskal [!].

Forleddet er subst. sø, efterleddet kan måske være subst. glda. skæl, skial n. 'skel, grænse'. Tolkningen er dog usikker.

Vollebjerg

MB 1682 Wolle Biergs Ag.

Forleddet kan måske være subst. glda. wal 'stok', subst. glda. wall '(græs)bevokset areal, mark, (græs)slette', subst. oldno. vollr [krølle-o] 'fast og jævn jordvold, bruges også om 'engmark' (jf. Fritzner samt eksempelvis Voldedynd i Kværndrup s., Sunds H., DS 15:181), subst. ænyda. vol 'stok, stav' (jf. Kalkar) eller alternativt personnavnet Volle.

Rynkebygård ejerlav

Rynkebygård

Udat. Christian I konge 1448-81 (15. årh. Rep 12513-29) Rynkeby gardh; 14/4 1493 (1745) Rynkebye-Gaard; 21/8 1502 Rinkeby gardh.

Forleddet er bebyggelsesnavnet Rynkeby, efterleddet er subst. gård. Navnet betegner en hovedgård nordvest for Rynkeby, som med al sandsynlighed er udskilt herfra. For flere kildeformer, jf. DS 13:148

Skelbæk Agre

HMH 1948 Skelbæk Agre.

Forleddet er sandsynligvis subst. skelbæk 'grænsebæk' (jf. DSÅ bd. 6:112). Bækken danner skel mellem Ringe sogn og Sønder Højrup sogn, en grænse, der i øvrigt er sammenfaldende med herredsgrænsen mellem Gudme og Vindinge Herred. Da navnet er sent overleveret og kun registreret i en enkelt indberetning, er dets alder og autencitet uvis.

Sødinge ejerlav

Bavnkil

MK 1803 Bavnkils Løkken; I 1924 Bagkil [Ba•kil].

Forleddet er måske identisk med subst. bavn 'vedstabel, der antændes som signal i krigstilfælde (eller ved andre lejligheder)', efterleddet er subst. kile 'tresidet stykke', sigtende til markens form. I indberetningen bemærkes det, at "Kiledams Mark skreves førhen Barnkil (den bageste kile)". På dele af Fyn og Ærø samt i dele af Nordvestsjælland kan navneleddet bavn antage formen barn (KLNMBd. 1, sp. 395, Wohler 1971:347, Holmberg 1996:53-54), og bemærkningen i indberetningen kan således understøtte tolkningen, om end den anførte kildeform fra 1924 divergerer fra MK-formen.

Bavnkær

I 1924 Barnekær [Ba•nkær].

Relateret til Bavnkil, jf. ovenstående. I indberetningen forklares navnet som ”det bageste kær”.

Betteskelsbanke

MK 1803 Betteskiels Banke.

Borrebjerg

MB 1682 Borbjerg, Bore Bierg Sch.; MK 1803 Bore Biergs Løkke, Borebiergs Krog; I 1924 Borbjerg [bårbjer].

Forleddet er muligvis subst. borg ’bakke, befæstet højde’ eller alternativt subst. glda. borth ’rand, kant’ eller alternativt plantebetegnelsen burre. Efterleddet er subst. bjerg ’bakke’. Består forleddet af subst. borg er det måske snarest i en forsvarsrelateret betydning, jf. efterleddets topografiske betydningsindhold. Henriksen (I 1924) angiver to Borrebjerg-navne, men det ene kan muligvis være relateret til Borrebjerg Mose, da det ligger nær denne lokalitet.

Borrebjergmose

MK 1803 Borrebiergs Mose.

Forleddet er stednavnet Borrebjerg (jf. ovenstående), efterleddet er subst. mose. Borrebjerg og Borrebjergmose er ikke topografisk relaterede, og relationen mellem de to navne er derfor uklar.

Galgebjerg

MK 1803 Gallebiergsløkken; I 1924 Gallebjergløkken [gal•bjærløgen].

Forleddet er subst. galge, efterleddet er subst. bjerg ’bakke’. Navnet kan betegne et rettersted (en galgebakke) eller alternativt en beliggenhed ved Galgebæk. Det er imidlertid også foreslået, at navnet repræsenterer en misforstået form af Galgebæk (DS 13:145), jf. nedenstående.

Galgebæk

MB 1682 Gallebechs Sch.

Samme lokalitet som Galgebæk i Lammehave ejerlav, jf. ovenstående.

Galgebækshus

VSKOrig Galgebierg huus; Rynkebygaard Godsarkiv Dok. 1816 Gallebekshuus.

Mens den ældste kildeform indikerer, at forleddet er stednavnet Galgebjerg, indikerer den yngste kilde at forleddet i stedet er stednavnet Galgebæk. Da navnet Galgebjerg er senere overleveret end navnet Galgebæk, er det foreslået, at Galgebjerg er en fejltydning af Galgebæk, eventuelt grundet en forveksling med Kallebjergs løkke (MB 1683 Kalebiergs Løche) og Kallebjerghus (I 1924) (jf. DS 13:145), der ligger syd for lokaliteten. I så fald består forleddet af stednavne Galgebæk.

Hesselorm

MB 1682 Heselorm; MK 1803 Hislorum; I 1924 Hisselorm.

Forleddet er muligvis træbetegnelsen hessel, men navnets betydningsindhold kan ikke afgøres. Ole Widding bemærker (I 1951), at lokaliteten ”har været en ø i søen”.

Kageager

MB 1682 Kaag Ag.; MK 1803 Kag Ager.

Forleddet er muligvis subst. kage 'hvedebrød' i en rosende betydning eller alternativt subst. kove 'udhus ell. skur' (ODS). Efterleddet er subst. ager.

Norretoft

MB 1682 Norre Tofft.

Forleddet er sandsynligvis adv. nord i en retningsangivende betydning, efterleddet er subst. toft 'det af fællesskabet undtagne til bebyggelse m.m. beregnede areal, der tilkom hver gårdejer i en landsby' (jf. DS 13:XXIV). Navnet kan ikke lokaliseres præcist, men optræder umiddelbart efter Sibbetoft i MB. Det er derfor muligt, at lokaliteten har været topografisk relateret hertil.

Sibbetoft

MB 1682 Seppe Tofft; MK 1803 Sippe Toften; I 1924 Sebbetofte.

Forleddet kan muligvis være et mandsnavn glda. Sibbi eller Sæbbi, efterleddet er subst. toft 'det af fællesskabet undtagne til bebyggelse m.m. beregnede areal, der tilkom hver gårdejer i en landsby' (jf. DS 13:XXIV). Arealet ligger ikke (på MK) i direkte tilknytning til bebyggelse, og det er derfor en mulighed, at navnet afspejler en nedlagt gård el.lign. I indberetningen bemærkes det, at "Birkelund, som gården hedder, er et nyt navn".

Skelsbanke

MK 1803 Bag Skielsbanke, Skielsbanken.

Forleddet er sandsynligvis identisk med subst. skel 'grænse, grænselinje, grænseområde, ejendomsgrænse (markskel o.lign.)' (ODS), efterleddet er subst. banke 'bakke'. Navnet er topografisk relateret til Skelsstente og sandsynligvis også Skelsgærde, der dog kun optræder i MB og derfor ikke kan lokaliseres præcist.

Skelsgærde

MB 1682 Skiels Gierde.

Forleddet er sandsynligvis identisk med subst. skel 'grænse, grænselinje, grænseområde, ejendomsgrænse (markskel o.lign.)' (ODS), efterleddet er subst. gærde 'afgrænsning (om mark,

have osv.) dannet af risfletning, (jord)vold el.lign.'. Navnet er sandsynligvis relateret til Skelsbanke og Skelsstente (jf. disse).

Skelskrog

MK 1803 Skilsskry Løkken; I 1924 Skels Krog [Sgels kråv].

Forleddet er muligvis subst. skel 'grænse, grænselinje, grænseområde, ejendomsgrænse (markskel o.lign.)' (ODS), efterleddet er subst. krog 'areal, der begrænses af en krum terrænformation, f.eks. markskel eller vandløb' (ODS, DS 13:XIX).

Skelstente

MK 1803 Skielsstente Løkke.

Forleddet er sandsynligvis identisk med subst. skel 'grænse, grænselinje, grænseområde, ejendomsgrænse (markskel o.lign.)' (ODS), efterleddet er subst. stente 'overgang over (eller i visse tilfælde igennem) et gærde'. Navnet er relateret til Skelsbanke og sandsynligvis også Skelsgærde, der dog kun optræder i MB og derfor ikke kan lokaliseres præcist.

Sødinge

Dag? 1446 (18. årh. Rep 7655) Sødring; 27/6 1493 Søninge; 10/11 1493 (1745) Seinge; 17/2 1512 Søinge.

Navnet kan muligvis være en inge-afledning af subst. gllda. *søth [langt ø] 'brønd, kilde' eller af subst. gllda. *søth [langt ø] 'får' (jf. Jørgensen 2008:284). Tolkningen er usikker på grund af navnets divergerende kildeformer, hvoraf de to første muligvis er fejlskrivninger (DS 13:148). For flere kildeformer, jf. DS 13:148.

Volstrup ejerlav

Herberg

I 1924 Herberg el. Herbjerg.

Navnet er sandsynligvis identisk med subst. herberg 'midlertidigt ophold, logi' (jf. ODS). I I 1924 bemærkes det om Herberg, at navnet betegner "en Høj", og i Opt 1951 omtales lokaliteten som en "Kæmpehøj".

Herbergsager

MB 1682 Herbergs Ag.; MK 1798 Herpes Agre, Herpes Hutter; I 1924 Herbergsager.

Relateret til Herberg, jf. ovenstående. I indberetningen bemærkes det, at der er fundet urner og stenalderredskaber på lokaliteten.

Herbergskrogen

I 1924 Herbergskrogen.

Relateret til Herberg, jf. ovenstående. I indberetningen bemærkes det, at der er gjort bopladsfund på lokaliteten.

Volstrup

1300-1350 (1551 ÆDA IV 37) Valdrop; RJb beg. af 15. årh. Wolstorp; 1488 (1624 ÆDA III 286) Walstrop; 1500 (slutn. af 16. årh. Adel. Brevk. 25) Wolstrup; 4/4 1512 Vilstrop.

Forleddet er gen. sing. af mandsnavnet Wal, efterleddet er subst. torp 'udflytterbebyggelse' (jf. Jørgensen 2008:339). For flere kildeformer, jf. DS 13:149.